

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Сумська філія
Кафедра соціально-економічних дисциплін

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ
«Контроль за дотриманням прав людини в діяльності поліції»
з навчальної дисципліни
«Забезпечення прав людини в діяльності поліції»
вибірковий компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
262 Правоохоронна діяльність (поліцейські)

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023р. № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою
Сумської філії
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 29.08.2023р. № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023р. № 7

Розглянуто на засіданні кафедри соціально-економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023р. № 2

Розробник:

доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії ХНУВС,
кандидат наук з державного управління, доцент **Дементов В.О.**

Рецензенти:

1. Старший інспектор з особливих доручень відділу кадрового забезпечення управління патрульної поліції в Сумській області Департаменту патрульної поліції, майор поліції **Каплун Л.М.**
2. Директор Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор **Лукаш С.С.**

Навчальні питання

1. Історія становлення європейського контрольного механізму захисту прав людини – Конвенції про захист прав людини і основних свобод
2. Протокол № 11 до Конвенції від 11 травня 1994 року).
3. Протокол № 14 до Конвенції про захист прав людини і основних свобод від 13 травня 2004 року.
4. Вплив рішень Європейського суду з прав людини на національне право України
5. Міжнародна система правоохоронних організацій. Структурні підрозділи ООН по захисту прав людини.
6. Основні проблеми міжнародного співробітництва у сфері захисту прав людини.

Література

Основна

1. Ахтирська Н.М., Касько В.В., Маланчук Б.А., Мелікян А., Пошва Б.М., Фулей Т.І., Шукліна Н.Г. Застосування в Україні європейських стандартів протидії жорстокому поводженню і безкарності: науково-практичний посібник для суддів / за заг. ред. проф. В.Т. Маляренка. К.: К.І.С, 2011. 320 с.
2. Забезпечення прав інвалідів в Україні: теоретичні і практичні засади адміністративно-правового регулювання: монографія / О.В. Паровишник. Харків: Право, 2016. 264 с.
3. Забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності : навч. посібник / Кол. авт.; за ред. д.ю.н., доц. В.О. Боняк. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 224 с.
4. Забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності: навч. посібник. –2-е вид. перероб. і доп. / Кол. авт.; за ред. д.ю.н., доц. В.О. Боняк. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2018. 260 с.
5. Забезпечення прав інвалідів в Україні: теоретичні і практичні засади адміністративно-правового регулювання: монографія / О.В. Паровишник. Харків: Право, 2016. 264 с.
6. Конституція України. Науково-практичний коментар / В.Я. Тацій, О.В. Петришин, Ю.Г. Барабаш; НАПрН України. 2-ге вид., переробл. і допов. Х.: Право, 2012. 1128 с.
7. Мінка Т. П. Органи внутрішніх справ, як суб'єкти забезпечення адміністративно-правових режимів : монограф. / Мінка Т. П. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2010. 352с.
8. Права людини в Україні: перше півріччя 2015: наукове видання / за ред.: А.Б. Благої, О.А. Мартиненка / Українська Гельсінська спілка з прав людини. Київ, 2015. 184 с.
9. Самотуга А.В. Конституційні особисті права і свободи людини у

США та їх захист поліцією: монографія. Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2011. 204 с.

10. Сердюк І.А. Основи теорії правоохоронних відносин: монограф. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2010. 196 с.

11. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: науково-метод. посібник для суддів. 2-ге вид. випр., допов. К., 2014. 208 с.

12. Червяцова А.О. Право на життя та заборона катувань у рішеннях Європейського суду з прав людини: аналіз судової практики за статтею 2 і 3 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: навч. посібник. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 308 с.

Допоміжна

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show>.

3. Закон України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду» від 1 грудня 1994 р. № 266/94-ВР [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0106-96>

4. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV // Електронний ресурс [Режим доступу]: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>

5. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

6. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>

7. Постанова Верховної Ради України «Про засади державної політики України в галузі прав людини» від 17 червня 1999 р. № 757-XIV // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/757-14>

8. Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 217 А (III) від 10 грудня 1948 р. // [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015

9. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. (із змінами, внес. Протоколом № 11) // [Електронний ресурс]. Режим доступу:

<http://zakon1.rada.gov.ua>

10. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. №4651-VI // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

11. Афанасьєва М. Зловживання правом на правотворчість / М. Афанасьєва // Юридичний вісник. - Антонович М. Міжнародне публічне право: Навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2003. 308 с.

12. Бородін І.Л. Адміністративно-правові способи захисту прав та свобод людини і громадянина: Монографія. Херсон: ОЛДІ-плюс, 2003. 218 с.

13. Ведерніков Ю.А. Правоохоронна діяльність в Україні: теретико-правовий аспект: монограф. / Ю.А. Ведерніков, А.М. Кучук. К.: Знання України, 2009. 219 с.

14. Головатий С. Принцип людських прав - один з основоположних принципів українського конституційного ладу // Право України Юридичний журнал : науково-практичне фахове видання. 2017. № 7. С. 95-108.

15. Дяченко В.І. Система правоохоронних органів: навч. посібник / В.І. Дяченко. К.: КНЕУ, 2003. 320 с.

16. Кушніренко О.Г., Слінько Т.М. Права і свободи людини та громадянина: навчальний посібник. Х.: Факт, 2001. 440 с.

17. Негодченко О.В. Забезпечення прав та свобод людини органами внутрішніх справ України: Монографія. Д.: Поліграфіст, 2002. 416 с.

18. Негодченко О.В. Організаційно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ щодо забезпечення прав і свобод людини: Монографія. Д.: Вид-во Дніпропетровського ун-ту, 2003. 448 с

19. Україна: права людини в перехідний період / Під ред. В.И. Денисова, В.І. Евінтова. К., 2001. 184 с.

20. Шевчук С. Судовий захист прав людини: практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції. Вид. 2-е, випр., доп. К.: Реферат, 2007. 848 с.

21. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К.: Укр. енцикл., 1998. Т. 5: П-С. 2003. 736 с.

22. Юськів Б.М. Глобалізація і трудова міграція в Європі: монографія. Рівне: Видавець О.М.Зень, 2009. 479 с. 2016. - № 2. - С. 26-34.

Текст лекції

1. Історія становлення європейського контрольного механізму захисту прав людини – Конвенції про захист прав людини і основних свобод

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (скорочено – **Європейська Конвенція з прав людини (ЄКПЛ)**) прийнята відповідно до Загальної декларації прав людини з метою додержання країнами-підписантами (учасниками Ради Європи) та забезпечення на своїй території прав та основоположних свобод людини. Конвенція була відкрита для підписання 4 листопада 1950 року, набула чинності 3 вересня 1953. Вона запровадила судовий механізм захисту визнаних міжнародним правом загальних стандартів політичних, економічних, соціальних і культурних прав та свобод людини в країнах-членах Ради Європи. Витрати на роботу суду фінансуються з внесків країн-членів Ради Європи. Звернутися до Європейського суду з прав людини можна тоді, коли вичерпані всі засоби національного правового захисту прав людини. Скарга повинна подаватися мовою національного судочинства, до неї обов'язково додаються рішення всіх судових інстанцій. Термін розгляду справи— у середньому 3—5 років. Україна, ставши 9 листопада 1995 членом Ради Європи, взяла на себе зобов'язання дотримуватися положень названої конвенції. 23 квітня 1998 кабінет міністрів України ухвалив постанову «Про уповноваженого у справах дотримання конвенції 1950 р. „Про захист прав і основних свобод людини“». У листопаді 1998 року Європейський суд з прав людини та Європейська комісія з прав людини були об'єднані в новий постійно діючий орган — Європейський суд. До його складу увійшов представник України, який бере участь у засіданнях вищої палати суду при розгляді справ за позовами українських громадян.

Конвенція набула чинності для України 11 вересня 1997 року. МЗС України затвердило офіційний переклад 27 січня 2006 року.

На тлі Другої світової війни, у 1949 році була заснована Рада Європи — міжнародна регіональна організація європейських держав, які проголосили своєю метою розширення демократії, зближення усіх народів Європи, захист прав людини, співробітництво з основних питань права, культури, освіти, інформації, охорони навколишнього середовища.

Від самого початку діяльності Ради Європи принцип поваги прав людини став одним із наріжних каменів цієї організації. Рада Європи забезпечує високі стандарти захисту прав людини в державах-членах насамперед завдяки дії Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Конвенцію підписали уряди десяти держав — членів Ради Європи в Римі 4 листопада 1950 року англійською і французькою мовами. У Конвенції

сказано, що обидва тексти є однаково автентичними, кожен існує лише в одному примірнику, і зберігається в архіві Ради Європи. Генеральний секретар Ради Європи надсилає засвідчені копії Конвенції кожній країні, що до неї приєднується. Ця Хартія прав людини стала фундаментом усього комплексу міжнародно-правового регулювання в галузі прав людини, її законних інтересів та потреб, відправною точкою на шляху цивілізованих європейських держав до втілення в життя загальнолюдських цінностей.

Конвенція набула чинності 3 вересня 1953 року після її ратифікації країнами-підписантами та здачі на зберігання десяти ратифікаційних грамот. Після набрання документом чинності були створені два незалежних органи: Європейська комісія з прав людини (1954) та Європейський суд з прав людини (1959). Вони повинні були слідкувати за дотриманням прав людини, що гарантувались Конвенцією. Під час Віденського саміту у 1993 році було ухвалено рішення про створення нового Європейського суду з прав людини, який замінить колишню двоступеневу систему. Новий Суд, що був створений у Страсбурзі як орган Ради Європи, почав свою роботу 1 листопада 1998 року.

Актом міжнародного визнання України як демократичної правової держави став її вступ 9 листопада 1995 року до Ради Європи та ратифікація Верховною Радою Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та Протоколів до неї.

Конвенція складається з 59 статей та 3 розділів: Права і свободи (ст. 2—18), Європейський суд з прав людини (ст. 19—51), Інші положення (ст. 52—59).

Розділ I. Права і свободи.

- Стаття 1. Зобов'язання поважати права людини
- Стаття 2. Право на життя
- Стаття 3. Заборона катування
- Стаття 4. Заборона рабства і примусової праці
- Стаття 5. Право на свободу та особисту недоторканність
- Стаття 6. Право на справедливий суд
- Стаття 7. Ніякого покарання без закону
- Стаття 8. Право на повагу до приватного і сімейного життя
- Стаття 9. Свобода думки, совісті і релігії
- Стаття 10. Свобода вираження поглядів
- Стаття 11. Свобода зібрань та об'єднання
- Стаття 12. Право на шлюб
- Стаття 13. Право на ефективний засіб юридичного захисту
- Стаття 14. Заборона дискримінації
- Стаття 15. Відступ від зобов'язань під час надзвичайної ситуації
- Стаття 16. Обмеження політичної діяльності іноземців

- Стаття 17. Заборона зловживання правами
- Стаття 18. Межі застосування обмежень прав

Розділ II. Європейський суд з прав людини

- Стаття 19. Створення Суду
- Стаття 20. Кількість суддів
- Стаття 21. Посадові критерії
- Стаття 22. Вибори суддів
- Стаття 23. Строк повноважень і звільнення з посади
- Стаття 24. Канцелярія і доповідачі
- Стаття 25. Пленарні засідання Суду
- Стаття 26. Одноособовий склад Суду, комітети, палати та Велика палата
- Стаття 27. Компетенція суддів, які засідають одноособово
- Стаття 28. Компетенція комітетів
- Стаття 29. Рішення палат щодо прийнятності та суті заяв
- Стаття 30. Відмова від розгляду справи на користь Великої палати
- Стаття 31. Повноваження Великої палати
- Стаття 32. Юрисдикція Суду
- Стаття 33. Міждержавні справи
- Стаття 34. Індивідуальні заяви
- Стаття 35. Умови прийнятності
- Стаття 36. Участь третьої сторони
- Стаття 37. Вилучення заяв з реєстру справ
- Стаття 38. Розгляд справи
- Стаття 39. Досягнення дружнього врегулювання
- Стаття 40. Слухання у відкритому засіданні та доступ до документів
- Стаття 41. Справедлива сатисфакція
- Стаття 42. Рішення палат
- Стаття 43. Передання справи на розгляд Великої палати
- Стаття 44. Остаточні рішення у справі
- Стаття 45. Умотивованість рішень у справі та ухвал
- Стаття 46. Обов'язкова сила рішень та їх виконання
- Стаття 47. Консультативні висновки
- Стаття 48. Консультативна компетенція Суду
- Стаття 49. Умотивованість консультативних висновків
- Стаття 50. Витрати на забезпечення діяльності Суду

Розділ III. Інші положення

- Стаття 51. Привілеї та імунітети суддів
- Стаття 52. Запити Генерального секретаря
- Стаття 53. Гарантія визнаних прав людини
- Стаття 54. Повноваження Комітету Міністрів

- Стаття 55. Відмова від інших засобів урегулювання спорів
- Стаття 56. Територіальне застосування
- Стаття 57. Застереження
- Стаття 58. Денонсація
- Стаття 59. Підписання і ратифікація

Протоколи

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод складається з таких протоколів:

- Перший протокол від 20.03.52^[5]
- Протокол № 2 від 06.05.63. Про надання Європейському суду з прав людини повноважень робити консультативні висновки^[6]
- Протокол № 4 від 16.09.63. До Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї^[7]
- Протокол № 6 від 28.04.83. До Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари^[8]
- Протокол № 7 від 22.11.84^[9]
- Протокол № 9 від 06.11.90^[10]
- Протокол № 10 від 25.03.92^[11]
- Протокол № 11 від 11.05.94. Який передбачає перебудову контрольного механізму створеного Конвенцією про захист прав і основних свобод людини^[12]
- Протокол № 12 від 04.11.2000. (ETS N 177)^[13]
- Протокол № 13 від 03.05.2002. Стосується скасування смертної кари за всіх обставин^[14]
- Протокол № 14 від 13.05.2004. Змінює контрольну систему Конвенції^[15]
- Протокол № 14-bis від 27.05.2009^[16]

Додаткові протоколи № 4, 6, 7 і 13 до Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод мають статус самостійних міжнародних документів, що доповнюють текст ЄКПЛ, але не інкорпоровані до її тексту.

Протокол № 4]

Про забезпечення деяких інших прав та свобод крім тих, які вже включені до Конвенції та у Першому протоколі до неї. Прийнятий у Страсбурзі 16 вересня 1963 року та набрав чинності 2 травня 1968 р. На 1 вересня 2009 року його ратифікували 42 держави. Підписали, але не ратифікували: Туреччина, Велика Британія, Іспанія. Не підписали — Греція та Швейцарія. Україна підписала Протокол № 4 без будь-яких застережень 19 грудня 1996 року. На території України Протокол набув чинності 11 вересня 1997 р.

Протокол № 6

«Протокол № 6 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари». Прийнятий у Страсбурзі 28 квітня 1983 р. та набрав чинності 1 березня 1985 р. На 1 вересня 2009 р. Протокол № 6 підписали всі держави-члени Ради Європи, а ратифікували всі окрім Російської Федерації. Україна підписала протокол 5 травня 1997 р., ратифікувала 4 квітня 2000 р. В Україні Протокол набув чинності 1 травня 2000 р.

Протокол № 7

Містить 3 статті, що закріплюють права людини, які відносяться до кримінально-правової сфери: права на оскарження у кримінальних справах (ст. 2), відшкодування у разі судової помилки (ст. 3), і право не бути притягнутим до відповідальності або покараним двічі (ст. 4). Прийнятий у Страсбурзі 22 листопада 1984 р. та набрав чинності 1 листопада 1988 р.

На 1 вересня 2009 р. Протокол № 7 підписали та ратифікували 41 держава, а ще 5 держав підписали, але не ратифікували. Це — Бельгія, Нідерланди, Іспанія, Німеччина. На території України протокол чинний з 1 грудня 1997 року.

Протокол № 13

Станом на 1 вересня 2009 р., Протокол № 13 підписали та ратифікували 41 держава, а ще 4 держави підписали, але не ратифікували. Це — Вірменія, Латвія, Іспанія і Польща. Дві не підписали: Азербайджан і Російська Федерація. Україна приєдналась до протоколу 3 травня 2002 р., ратифікувала — 10 жовтня 2003 р., в Україні чинний 1 липня 2004 р.

Права, які захищаються Конвенцією:

- Право на життя (ст. 2)
- Право на свободу і особисту недоторканість (ст. 5)
- Право на справедливий суд (ст. 6)
- Право на повагу до приватного та сімейного життя (ст. 8)
- Право на шлюб (ст. 12)
- Право на ефективний засіб юридичного захисту (ст. 13)
- Право на свободу думки, совісті релігії (ст. 9)

Конвенція забороняє:

- Катування і нелюдське, або таке, що принижує гідність, поводження чи покарання;
- Смертну кару.
- Рабство і примусову працю.
- Дискримінацію у здійсненні прав і свобод, які викладені у Конвенції.

- Вислання особи з території держави, громадянином якої вона є, або позбавлення особи права в'їзду на територію держави, громадянином якої вона є.
- Покарання без закону.

Принципи тлумачення Конвенції про захист прав і основоположних свобод 1950 року

Тлумачення міжнародних договорів відбувається за правилами які встановлені у Віденській конвенції про право міжнародних договорів, але на конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод не діють ці правила тлумачення. Тому, що згідно зі ст.4 Віденської конвенції застосовується лише до тих договорів, які укладені після набрання нею чинності. А Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод була прийнята задовго до підписання Віденської конвенції.

При тлумаченні Конвенції потрібно брати до уваги особливу природу конвенції як правозахисного договору. У центрі уваги повинні бути права людини, які є критерієм оцінки правомірності дій або бездіяльності учасників Конвенції. Тому для тлумачення конвенційних норм потрібно вибирати різні методи інтерпретації.

Принцип ефективного й динамічного тлумачення

Європейський суд з прав людини сформулював позицію, яка гарантує права, які мають практичний вплив і є ефективними. Зараз принцип ефективного та динамічного тлумачення перетворився на спосіб «експлуатації потенційних можливостей Конвенції». Будь-яке тлумачення прав і свобод, повинне відповідати «загальному духу Конвенції — правового акту, метою якого є забезпечення й розвиток ідеалів і цінностей демократичного суспільства». Інакше кажучи, специфіка Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод надає тлумаченню її норм особливу цільову орієнтацію. Досягнення ефективного захисту прав людини стає найголовнішим критерієм «зважування» дій держави щодо виконання або обмеження цих прав. Дієвість принципу ефективного тлумачення Конвенції ще виявляється у тому, що він найкращим чином пристосовує положення Конвенції до соціальних умов, які постійно змінюються. Цей принцип обумовлює так звану еволюційну інтерпретацію конвенційних норм. Застосування принципу ефективного та динамічного тлумачення у впливає на обсяг їхнього тлумачення, та на розширення обов'язків держави перед людиною, що дає підстави говорити про безпосередній «вихід» тлумачення норм за «обсягом» на зазначений принцип.

Отже, з декількох можливих варіантів тлумачення змісту правової норми для правозастосування обирається та, практична реалізація якої забезпечить вищий рівень захисту прав та основних свобод людини, у тому числі й шляхом застосування належних механізмів їх поновлення.

Принцип забезпечення певної свободи національного розсуду
Європейський суд з прав людини як наднаціональний орган, вимагає в усіх випадках враховувати не лише закріплені у Конвенції норми у галузі прав людини, але й інші особливості. Такий підхід виражається в доктрині меж самостійної оцінки держав-учасниць. Сутність цього принципу полягає у тому, що на національні органи покладаються обов'язки тлумачення та конкретизування норм Конвенції відповідно реалій країни. Завдання Суду по здійсненню нагляду полягає в тому, щоб виносити рішення по справі згідно зі ст. 10. Під час виконання своїх повноважень представники держави повинні брати до уваги ті стандарти, які є в Конвенції та прецедентах Європейського суду з прав людини, а також обставини конкретної справи^[21].

Принцип автономного тлумачення

Багатоманітність правових систем держав, які входять до складу Ради Європи, не дають змогу однаково тлумачити правові поняття в різних європейських країнах, тому практично унеможливлюють інтерпретацію деяких термінів Конвенції відповідно їхнього буквального значення. Через це Суд повинен шукати «спільний знаменник» у розумінні відповідних понять. І наявність визначення якогось терміну у праві держави, ще не означає, що результат справи є заздалегідь визначеним (наприклад, у праві країни це визначається як дисциплінарний проступок, а Суд це може кваліфікувати як «кримінальне обвинувачення»). Під час розгляду справ, як правило, застосовують принцип автономного тлумачення конвенційних норм, посилаючись на потребу враховувати «завдання та цілі Конвенції». Зараз, завдяки інтерпретації судом положень Конвенції сформовані автономні поняття, як-от:

- цивільний (civil)
- кримінальний (criminal)
- обвинувачення (charge)
- особисте життя (private life)
- сімейне життя (family life)
- житло (home)
- кореспонденція (correspondence)
- майно (property)
- закон (law).

Автономні значення таких понять повинні братися до уваги усіма гілками влади під час застосування положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Принцип забезпечення мінімальних гарантій прав і свобод людини

53 стаття Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод закріплює найважливіший принцип тлумачення її норм:

Ніщо у цій Конвенції не може тлумачитись як таке, що обмежує або порушує будь-які права людини та основні свободи, які можуть гарантуватися

законами будь-якої Високої Договірної Сторони або будь-якою іншою угодою, стороною якої вона є.

Інакше кажучи, коли в Конвенції закріплені мінімальні права людини, а в законі більші, то держава не повинна, спираючись на Конвенцію обмежувати права, які закріплені національним правом. Так само, Конвенція не може бути виправданням для ухилення від виконання державою зобов'язань, відповідно до інших міжнародних угод з прав людини, учасницею яких вона є. Цей принцип насамперед, є важливим у практиці уповноважених органів, обов'язок яких забезпечувати реалізацію відповідних норм права на національному рівні^[24].

Україна ратифікувала Конвенцію 17 липня 1997 року (текст ратифіковано із заявами та застереженнями) і вона набула чинності 11 вересня того ж року. Тим самим Україна взяла зобов'язання привести своє законодавство до міжнародних стандартів, закріплених у Конвенції. Зокрема, цим має займатися Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. У 1999 році Парламентська асамблея Ради Європи порушила питання про можливе припинення членства України в РЄ через те, що країна не поспішала змінювати своє законодавство у сфері прав людини відповідно до прийнятих нею міжнародних пактів. У жовтні того ж року для вивчення ситуації в Україну приїхали представники РЄ, за результатами їхніх висновків застосування санкцій було відкладено.

Загальна кількість конвенцій, угод, кодексів, протоколів РЄ, що стосуються прав і свобод людини, становить 173 документи.

2. Протокол №11

**Протокол N 11,
який передбачає перебудову контрольного механізму,
створеного Конвенцією про захист прав
і основних свобод людини
Статус Протоколу див.(994 424)
{ Додатково див. Інформацію до Конвенції та протоколів
у Документі (п0001697-06) від 23.08.2006 }
(Протокол ратифіковано із застереженнями Законом
N 475/97-ВР (475/97-ВР) від 17.07.97)**

Держави - члени Ради Європи, які підписали цей Протокол до Конвенції про захист прав і основних свобод людини (995_004), підписаної в Римі 4 листопада 1950 року (далі - "Конвенція"),

враховуючи нагальну необхідність перебудови контрольного механізму, створеного Конвенцією (995_004) для забезпечення та підвищення ефективності захисту прав і основних свобод людини, головним чином у зв'язку із збільшенням кількості заяв та членів Ради Європи,

вважаючи за доцільне з цією метою внести поправки у деякі положення Конвенції (995_004) для того, щоб, зокрема, замінити існуючі Європейську комісію та Європейський суд з прав людини новим постійним Судом,

враховуючи резолюцію N 1, ухвалену Європейською конференцією з прав людини на рівні міністрів, що відбулася у Відні 19 та 20 березня 1985 року,

враховуючи рекомендацію 1194 (1992), прийняту Парламентською асамблеєю Ради Європи 6 жовтня 1992 року,

враховуючи рішення про перебудову контрольного механізму Конвенції (995_004), ухвалене главами держав та урядів держав - членів Ради Європи у Віденській декларації 9 жовтня 1993 року,

погодилися про таке:

Стаття 1

Існуючий текст розділів II - IV Конвенції (995_004) (статті 19 - 56) і Протокол N 2, який надає Європейському суду з прав людини повноваження робити консультативні висновки, замінюються нижченаведеним розділом II Конвенції (статті 19 - 51):

"Розділ II

Європейський суд з прав людини

Стаття 19

Створення Суду

Для забезпечення виконання Високими Договірними Сторонами їхніх зобов'язань за Конвенцією та протоколами до неї створюється Європейський суд з прав людини (далі - "Суд"), який функціонує на постійній основі.

Стаття 20

Склад суддів

Суд складається з такого числа суддів, яке відповідає кількості Високих Договірних Сторін.

Стаття 21

Критерії добору суддів

1. Судді повинні мати високі моральні якості та кваліфікацію, необхідну для призначення на високу судову посаду, або бути юристами з визнаним авторитетом.

2. Судді засідають в Суді у своїй особистій якості.

3. Впродовж строку їхніх повноважень судді не можуть займатися ніякою діяльністю, несумісною з їх незалежністю, неупередженістю або вимогами, що пред'являються до штатних посадових осіб; усі питання, які виникають у зв'язку із застосуванням цього пункту, вирішуються Судом.

Стаття 22

Вибори суддів

1. Судді обираються Парламентською асамблеєю від кожної Високої Договірної Сторони більшістю поданих голосів із трьох кандидатів, висунутих Високою Договірною Стороною.

2. Така ж процедура застосовується під час довиборів до Суду у випадку приєднання нових Високих Договірних Сторін, а також при заповненні вакансій, що виникли.

Стаття 23

Строк повноважень

1. Судді обираються строком на шість років. Вони можуть бути переобраними. Однак строк повноважень половини суддів, обраних на перших виборах, закінчується через три роки.

2. Судді, повноваження яких мають закінчитися в кінці першого трирічного періоду, визначаються Генеральним секретарем Ради Європи за жеребом одразу ж після їх обрання.

3. З метою забезпечення, по можливості, поновлення кожні три роки повноважень половини суддів, Парламентська асамблея може до початку будь-яких наступних виборів вирішити, що тривалість строку або строків повноважень одного або декількох суддів, які мають бути обраними, становитиме період, інший ніж шість років, але не більше дев'яти і не менше трьох років.

4. У випадках, коли йдеться про більше ніж один строк повноважень і коли Парламентська асамблея застосовує попередній пункт, розподіл строків повноважень здійснюється Генеральним секретарем Ради Європи за жеребом одразу ж після виборів.

5. Суддя, обраний для заміщення судді, строк повноважень якого не минув, займає посаду протягом решти частини строку повноважень свого попередника.

6. Строк повноважень суддів закінчується, якщо вони досягають 70-річного віку.

7. Судді займають свою посаду до їх заміщення. Після заміщення вони продовжують, однак, займатися тими справами, які вже знаходяться у них на розгляді.

Стаття 24

Звільнення

Жоден суддя не може бути звільнений з посади, якщо рішення про його невідповідність встановленим вимогам не буде ухвалене іншими суддями більшістю у дві третини голосів.

Стаття 25

Канцелярія та судові секретарі

Суд має канцелярію, функції і організація якої визначаються у правилах процедури Суду. Суду у його діяльності надають допомогу судові секретарі.

Стаття 26

Пленарні засідання Суду

На пленарних засіданнях Суду:

- a) обирається його Голова та один або два заступники Голови строком на три роки; вони можуть бути переобраними;
- b) створюються палати на визначений строк;
- c) обираються голови палат Суду; вони можуть бути переобраними;
- d) приймаються правила процедури Суду; та
- e) обираються Секретар Суду та один або декілька заступників Секретаря.

Стаття 27

Комітети, палати та Велика палата

1. Суд розглядає подані йому справи в комітетах із трьох суддів, палатах із семи суддів та Великій палаті із сімнадцяти суддів. Палати Суду створюють комітети на визначений строк.

2. Як член палати та Великої палати ex officio засідає суддя, обраний від зацікавленої держави-учасниці або, у його відсутність чи у разі його неспроможності взяти участь у засіданні, особа, яка визначається за вибором такої держави і засідає як суддя.

3. До складу Великої палати входять також Голова Суду, заступники Голови, голови палат та інші судді, які визначаються відповідно до правил процедури Суду. Якщо справа передається на розгляд Великої палати згідно зі статтею 43, у Великій палаті не може засідати жоден суддя з палати, яка ухвалила судові рішення, за винятком голови палати та судді, який засідав від зацікавленої держави-учасниці.

Стаття 28

Заяви комітетів про неприйнятність

Комітет може, одностайним голосуванням, визнати неприйнятною або вилучити із свого реєстру справ індивідуальну заяву, подану згідно зі статтею 34, якщо таке рішення може бути ухвалене без подальшого розгляду. Рішення Комітету є остаточним.

Стаття 29

Рішення палат про прийнятність та суть заяв

1. Якщо згідно зі статтею 28 ніякого рішення не ухвалюється, палата вирішує про прийнятність та суть індивідуальних заяв, поданих згідно зі статтею 34.

2. Палата приймає рішення про прийнятність та суть державних заяв, поданих згідно зі статтею 33.

3. Рішення про прийнятність ухвалюється окремо, якщо Суд, у виняткових випадках, не прийме іншого рішення.

Стаття 30

Передача юрисдикції Великій палаті

Якщо справа, яку розглядає палата, порушує серйозне питання щодо тлумачення Конвенції чи протоколів до неї або якщо вирішення питання, яке вона розглядає, може призвести до результату, несумісного з рішенням, ухваленим Судом раніше, палата може у будь-який час до прийняття свого рішення передати свою юрисдикцію Великій палаті, якщо жодна із сторін у справі не заперечує проти цього.

Стаття 31

Повноваження Великої палати

Велика палата:

а) приймає рішення щодо заяв, поданих згідно зі статтею 33 або статтею 34, якщо палата передала свою юрисдикцію згідно зі статтею 30 або якщо справа була передана їй на розгляд згідно зі статтею 43; та

б) розглядає запити про надання консультативних висновків, подані згідно зі статтею 47.

Стаття 32

Юрисдикція Суду

1. Юрисдикція Суду поширюється на всі питання, які стосуються тлумачення та застосування Конвенції і протоколів до неї і які передаються йому на розгляд відповідно до статей 33, 34 і 47.

2. У випадку виникнення спору щодо юрисдикції Суду спір вирішується Судом.

Стаття 33

Міждержавні справи

Будь-яка Висока Договірна Сторона може передати на розгляд Суду будь-яке, на її думку, порушення положень Конвенції та протоколів до неї іншою Високою Договірною Стороною.

Стаття 34

Індивідуальні заяви

Суд може приймати від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб заяви про порушення однією з Високих Договірних Сторін її прав, викладених у Конвенції або протоколах до неї. Високі Договірні Сторони зобов'язуються не перешкоджати ніяким чином ефективному здійсненню цього права.

Стаття 35

Критерії прийнятності

1. Суд може прийняти справу до розгляду тільки після того, як були використані всі національні засоби захисту, відповідно до загальновизнаних норм міжнародного права і впродовж шести місяців від дати прийняття остаточного рішення.

2. Суд не розглядає індивідуальні заяви, подані згідно зі статтею 34, якщо вони:

а) анонімні; або

б) за своєю суттю порушують питання, що вже було розглянуте Судом або вже розглядалось шляхом іншої процедури міжнародного розслідування чи врегулювання, і якщо вони не містять ніякої нової відповідної інформації.

3. Суд визнає неприйнятною будь-яку індивідуальну заяву, подану згідно зі статтею 34, якщо ця заява, на його думку, несумісна з положеннями Конвенції або протоколів до неї, явно необгрунтована або є зловживанням правом на оскарження.

4. Суд відхиляє будь-яку заяву, якщо він вважає її неприйнятною згідно з цією статтею. Він може ухвалити таке рішення на будь-якій стадії судового розгляду.

Стаття 36

Участь третьої сторони

1. У всіх справах, які розглядаються палатою або Великою палатою, Висока Договірна Сторона, громадянин якої є заявником, має право викладати свої міркування у письмовій формі і брати участь у слуханнях.

2. Голова Суду може, в інтересах належного відправлення правосуддя, запропонувати будь-якій Високій Договірній Стороні, яка не є стороною у судовому розгляді, або будь-якій відповідній особі, яка не є заявником, викласти свої міркування у письмовій формі або взяти участь у слуханнях.

Стаття 37

Вилучення заяв із реєстру справ

1. Суд може на будь-якій стадії судового розгляду вилучити заяву із свого реєстру справ, якщо обставини дозволяють зробити висновок, що:

а) заявник не має наміру продовжувати підтримувати свою заяву; або

б) спір уже вирішено; або

с) на будь-якій іншій підставі, встановленій Судом, подальший розгляд заяви не є виправданим.

Однак Суд продовжує розгляд заяви, якщо цього вимагає дотримання прав людини, визначених у Конвенції та протоколах до неї.

2. Суд може знову внести заяву у свій реєстр справ, якщо, на його думку, обставини це виправдовують.

Стаття 38

Розгляд справ та процедура дружнього врегулювання

1. Якщо Суд визнає заяву прийнятною:

а) він проводить разом із представниками сторін розгляд справи і, у разі необхідності, розслідування, для ефективного

здійснення якого зацікавлені держави створюють всі необхідні умови;

b) він надає свої послуги зацікавленим сторонам з метою забезпечення дружнього врегулювання спору на основі поважання прав людини, визначених в Конвенції та протоколах до неї.

2. Судовий розгляд, який здійснюється згідно з пунктом 1b, є конфіденційним.

Стаття 39

Дружнє врегулювання

У разі досягнення дружнього врегулювання Суд вилучає справу із свого реєстру, прийнявши відповідне рішення, в якому міститься стислий виклад фактів і досягнутого між сторонами рішення.

Стаття 40

Слухання у відкритому засіданні та доступ до документів

1. Слухання проводяться у відкритому засіданні, якщо Суд у виняткових випадках не ухвалить іншого рішення.

2. Документи, які подаються Секретарю, мають бути доступними для публіки, якщо Голова Суду не ухвалить іншого рішення.

Стаття 41

Справедлива сатисфакція

Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє законодавство відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткову сатисфакцію, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію.

Стаття 42

Рішення палат

Рішення палат стають остаточними відповідно до пункту 2 статті 44.

Стаття 43

Передача справ на розгляд Великої палати

1. Впродовж трьох місяців від дати ухвалення рішення палатою будь-яка сторона у справі може, у виняткових випадках, звернутися з проханням про передачу справи на розгляд Великої палати.

2. Колегія із п'яти суддів Великої палати задовольняє таке прохання, якщо справа порушує серйозне питання щодо тлумачення або застосування Конвенції чи протоколів до неї або важливе питання загального значення.

3. Якщо колегія задовольняє прохання, Велика палата вирішує справу шляхом ухвалення судового рішення.

Стаття 44

Остаточні судові рішення

1. Рішення Великої палати є остаточним.

2. Рішення палати стає остаточним:

a) якщо сторони заявляють про те, що вони не вимагатимуть передачі справи на розгляд Великої палати; або

б) через три місяці віддати постановлення рішення, якщо прохання про передачу справи на розгляд Великої палати не було заявлене; або

с) якщо колегія Великої палати відхиляє прохання про передачу справи на розгляд Великої палати згідно зі статтею 43.

Стаття 45

Мотивування рішень

1. Судові рішення та рішення про прийнятність або неприйнятність заяв мають бути мотивованими.

2. Якщо судові рішення цілком або частково не виражає одностайної думки суддів, кожний суддя має право окремо викласти свою думку.

Стаття 46

Обов'язкова сила судових рішень та їх виконання

1. Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточне рішення Суду у будь-якій справі, в якій вони є сторонами.

2. Остаточне рішення Суду надсилається Комітету міністрів, який здійснює нагляд за його виконанням.

Стаття 47

Консультативні висновки

1. Суд може, на запит Комітету міністрів, робити консультативні висновки з правових питань, які стосуються тлумачення Конвенції та протоколів до неї.

2. Такі висновки не поширюються на питання, які стосуються змісту чи обсягу прав і свобод, визначених у розділі I Конвенції та протоколах до неї, або на будь-яке інше питання, яке Суд чи Комітет міністрів можуть розглядати внаслідок будь-якого провадження, що може бути порушене відповідно до Конвенції.

3. Рішення Комітету міністрів про подання запиту щодо консультативного висновку Суду ухвалюється більшістю голосів представників, які мають право засідати в Комітеті.

Стаття 48

Консультативна юрисдикція Суду

Суд вирішує, чи відповідає його консультативній компетенції, визначеній у статті 47, запит Комітету міністрів про надання консультативного висновку.

Стаття 49

Мотивування консультативних висновків

1. Консультативні висновки Суду мають бути мотивованими.

2. Якщо консультативний висновок цілком або частково не виражає одностайної думки суддів, кожний суддя має право окремо викласти свою думку.

3. Консультативні висновки Суду надсилаються Комітету міністрів.

Стаття 50

Витрати Суду

Витрати Суду оплачуються Радою Європи.

Стаття 51

Привілеї та імунітети суддів

Судді під час виконання своїх обов'язків користуються привілеями та імунітетами, передбаченими у статті 40 Статуту Ради Європи (994_001) і в угодах, укладених згідно з цією статтею Статуту".

Стаття 2

1. Розділ V Конвенції (995_004) стає розділом III Конвенції; стаття 57 Конвенції стає статтею 52 Конвенції; статті 58 та 59 Конвенції вилучаються, а статті 60 - 66 Конвенції стають відповідно статтями 53 - 59 Конвенції.

2. Розділ I Конвенції (995_004) озаглавлюється "Права і свободи", а новий розділ III Конвенції - "Інші положення". Статтям 1 - 18 і новим статтям 52 - 59 Конвенції даються заголовки, зазначені у Додатку до цього Протоколу.

3. У пункті 1 нової статті 56 після слова "поширюється" додаються слова "з урахуванням пункту 4 цієї статті"; у пункті 4 слова "Комісії приймають скарги" та "згідно зі статтею 25 цієї Конвенції" замінюються відповідно словами "Суду приймати скарги" та "згідно зі статтею 34 Конвенції". У пункті 4 нової статті 58 слова "статті 63" замінюються словами "статті 56".

4. У Перший протокол до Конвенції (994_535) відносяться такі поправки:

а) статтям даються заголовки, зазначені у Додатку до цього Протоколу; і

б) в останньому реченні статті 4 слова "статті 63" замінюються словами "статті 56".

5. У Протокол N 4 (994_059) вносяться такі поправки:

а) статтям даються заголовки, зазначені у Додатку до цього Протоколу;

б) у пункті 3 статті 5 слова "статті 63" замінюються словами "статті 56"; додається новий пункт 5, який гласить:

"Будь-яка держава, яка зробила заяву відповідно до пункту 1 чи 2 цієї статті, може в будь-який інший час після цього заявити від імені однієї або декількох територій, яких стосується заява, що вона визнає компетенцію Суду приймати скарги від окремих осіб, неурядових організацій або груп згідно зі статтею 34 Конвенції стосовно всіх або деяких із статей 1 - 4 цього Протоколу"; і

с) пункт 2 статті 6 вилучається.

6. У Протокол N 6 (994_802) вносяться такі поправки:

а) статтям даються заголовки, зазначені у Додатку до цього Протоколу; і

б) у статті 4 слова "на підставі статті 64" замінюються словами "на підставі статті 57".

7. У Протокол N 7 (994_804) вносяться такі поправки:

а) статтям даються заголовки, зазначені у Додатку до цього Протоколу;

б) у пункті 4 статті 6 слова "статті 63" замінюються словами "статті 56"; додається новий пункт 6, який гласить:

"Будь-яка держава, яка зробила заяву відповідно до пункту 1 чи 2 цієї статті, може в будь-який інший час після цього заявити від імені однієї або декількох територій, яких стосується заява, що вона визнає компетенцію Суду приймати скарги від окремих осіб, неурядових організацій або груп осіб згідно зі статтею 34 Конвенції стосовно статей 1 - 5 цього Протоколу"; і

с) пункт 2 статті 7 вилучається.

8. Протокол N 9 (994_170) скасовується.

Стаття 3

Цей Протокол відкрито для підписання державами - членами Ради Європи, які підписали Конвенцію (995_004) і які можуть висловити свою згоду про обов'язковість для них цього Протоколу шляхом:

а) підписання без застереження щодо ратифікації, прийняття чи затвердження; або

б) підписання, яке підлягає ратифікації, прийняттю чи затвердженню, з подальшою ратифікацією, прийняттям чи затвердженням.

2. Ратифікаційні грамоти або документи про прийняття чи затвердження здаються на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи.

Стаття 4

Цей Протокол набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення дванадцятимісячного періоду від дати, на яку всі держави - учасниці Конвенції (995_004) висловлять свою згоду про обов'язковість для них цього Протоколу згідно з положеннями статті 3. Вибори нових суддів можуть проводитися і будь-які подальші необхідні кроки можуть здійснюватися з метою створення нового Суду, відповідно до положень цього Протоколу, від дати, на яку всі держави - учасниці Конвенції висловлять свою згоду про обов'язковість для них цього Протоколу.

Стаття 5

1. Без шкоди для положень наведених нижче пунктів 3 і 4 строк повноважень суддів, членів Комісії, Секретаря Суду та заступника Секретаря Суду закінчується з набранням чинності цим Протоколом.

2. Заяви, які знаходяться на розгляді Комісії і які ще не будуть визнані прийнятими на дату набрання чинності цим Протоколом, розглядаються Судом відповідно до положень цього Протоколу.

3. Заяви, які будуть визнані прийнятими на дату набрання чинності цим Протоколом, продовжують розглядатися членами Комісії впродовж одного року після набрання чинності цим Протоколом. Будь-які заяви, розгляд яких не буде закінчений впродовж зазначеного строку, передаються в Суд, який розглядає їх як прийнятні справи відповідно до положень цього Протоколу.

4. Стосовно заяв, у зв'язку з якими Комісія, після набрання чинності цим Протоколом, склала доповідь відповідно до колишньої статті 31 Конвенції (995_004), доповідь перепроводжується сторонам, які публікувати її не можуть. Згідно з положеннями, діючими до набрання чинності цим Протоколом, справа може бути передана на розгляд Суду. Колегія Великої палати визначає, хто має вирішувати справу: одна з палат чи Велика палата. Якщо справа вирішується однією з палат, рішення цієї палати є остаточним. Справи, що не були передані в Суд розглядаються Комітетом міністрів, який діє відповідно до положень колишньої статті 32 Конвенції.

5. Справи, розгляд яких Суд не закінчив на дату набрання чинності цим Протоколом, передаються у Велику палату Суду, яка розглядає їх відповідно до положень цього Протоколу.

6. Справи, які на дату набрання чинності цим Протоколом не будуть вирішені Комітетом міністрів згідно з колишньою статтею 32 Конвенції (995_004), вирішуються Комітетом міністрів відповідно до тієї статті.

Стаття 6

Якщо Висока Договірна Сторона зробила заяву про визнання компетенції Комісії або юрисдикції Суду згідно з колишньою статтею 25 чи 46 Конвенції (995_004) стосовно справ, які виникли у зв'язку з фактами або ґрунтуються на фактах, що мали місце після будь-якої такої заяви, це обмеження застосовується до юрисдикції Суду, визначеної цим Протоколом.

Стаття 7

Генеральний секретар Ради Європи сповіщає держави-члени Ради про:

- а) будь-яке підписання;
- б) здачу на зберігання будь-якої ратифікаційної грамоти або будь-якого документа про прийняття чи затвердження;
- с) будь-яку дату набрання чинності цим Протоколом або будь-якими його положеннями відповідно до статті 4; і
- д) будь-яку іншу дію, будь-яке повідомлення або сповіщення, які стосуються цього Протоколу.

На посвідчення чого нижчепідписані належним чином на те уповноважені представники підписали цей Протокол.

Вчинено у Страсбурзі 11 травня місяця 1994 року англійською і французькою мовами, причому обидва тексти є однаково автентичними,

в одному примірнику, який зберігатиметься в архіві Ради Європи.
Генеральний секретар Ради Європи надсилає засвідчені копії цього
Протоколу кожній державі-члену Ради Європи.

Додаток

**Заголовки, які додаються до статей
Конвенції про захист прав
і основних свобод людини
(995 004)**

та протоколів до неї

- Стаття 1.** Зобов'язання поважати права людини
- Стаття 2.** Право на життя
- Стаття 3.** Заборона катувань
- Стаття 4.** Заборона рабства та примусової праці
- Стаття 5.** Право на свободу і особисту недоторканність
- Стаття 6.** Право на справедливий судовий розгляд
- Стаття 7.** Ніякого покарання без закону
- Стаття 8.** Право на поважання особистого і сімейного життя
- Стаття 9.** Свобода думки, совісті і релігії
- Стаття 10.** Свобода виявлення поглядів
- Стаття 11.** Свобода мирних зборів і асоціації
- Стаття 12.** Право на одруження
- Стаття 13.** Право на ефективний засіб судового захисту
- Стаття 14.** Заборона дискримінації
- Стаття 15.** Відступ від зобов'язань під час надзвичайного стану
- Стаття 16.** Обмеження на політичну діяльність іноземців
- Стаття 17.** Заборона зловживання правами
- Стаття 18.** Обмеження застосування обмежень на права
- Стаття 52.** Запити Генерального секретаря
- Стаття 53.** Гарантії існуючих прав людини
- Стаття 54.** Повноваження Комітету міністрів
- Стаття 55.** Виключення інших засобів регулювання спорів
- Стаття 56.** Територіальне застосування
- Стаття 57.** Застереження
- Стаття 58.** Денонсація
- Стаття 59.** Підписання та ратифікація

**Перший протокол
(994 535)**

- Стаття 1.** Охорона майна
- Стаття 2.** Право на освіту
- Стаття 3.** Право на вільні вибори
- Стаття 4.** Територіальне застосування
- Стаття 5.** Відношення до Конвенції

Стаття 6. Підписання та ратифікація

Протокол N 4

(994 059)

Стаття 1. Заборона ув'язнення за борг

Стаття 2. Свобода пересування

Стаття 3. Заборона вислання своїх громадян

Стаття 4. Заборона колективного вислання іноземців

Стаття 5. Територіальне застосування

Стаття 6. Відношення до Конвенції

Стаття 7. Підписання та ратифікація

Протокол N 6

(994 802)

Стаття 1. Скасування смертної кари

Стаття 2. Смертна кара під час війни

Стаття 3. Заборона відступу від зобов'язань

Стаття 4. Заборона застережень

Стаття 5. Територіальне застосування

Стаття 6. Відношення до Конвенції

Стаття 7. Підписання та ратифікація

Стаття 8. Набрання чинності

Стаття 9. Функції депозитарію

Протокол N 7

(994 804)

Стаття 1. Процедурні гарантії, що стосуються вислання іноземців

Стаття 2. Право на оскарження у кримінальних справах

Стаття 3. Відшкодування за судову помилку

Стаття 4. Право не бути притягнутим до відповідальності або покараним двічі

Стаття 5. Рівність чоловіка та жінки

Стаття 6. Територіальне застосування

Стаття 7. Відношення до Конвенції

Стаття 8. Підписання та ратифікація

Стаття 9. Набрання чинності

Стаття 10. Функції депозитарію

3. Протокол №14

Протокол N 14

**до Конвенції про захист прав людини і
основоположних свобод, який змінює контрольну
систему Конвенції**

*{ Текст зі змінами до офіційного перекладу Протоколу,
внесеними Листом МЗС (v1291321-06) від 27.04.2006 }
(Протокол ратифіковано Законом*

N 3435-IV (3435-15) від 09.02.2006, ВВР, 2006, N 27, ст.229)

Дата підписання: 13.05.2004

Дата підписання від імені України: 10.11.2004

Дата ратифікації Україною: 09.02.2006

Дата набрання чинності для України: 01.06.2010

Офіційний переклад

ПРЕАМБУЛА

Держави - члени Ради Європи, які підписали цей Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, підписаної у Римі 4 листопада 1950 року (995_004) (далі - Конвенція),

беручи до уваги Резолюцію N 1 і Декларацію, ухвалені на Європейській конференції міністерського рівня з питань прав людини, проведений у Римі 3 та 4 листопада 2000 року;

беручи до уваги декларації, ухвалені Комітетом Міністрів 8 листопада 2001 року, 7 листопада 2002 року і 15 травня 2003 року (994_673), на 109-й, 111-й та 112-й сесіях, відповідно;

беручи до уваги Висновки N 251 (2004), ухвалені Парламентською Асамблеєю Ради Європи 28 квітня 2004 року;

зважаючи на невідкладну потребу змінити певні положення Конвенції (995_004) з метою збереження і покращення ефективності контрольної системи на тривалий період, головним чином у світлі дедалі більшої завантаженості Європейського суду з прав людини та Комітету Міністрів Ради Європи;

зважаючи, зокрема, на потребу забезпечити Суду можливість і далі відігравати свою провідну роль у захисті прав людини в Європі,

домовилися про таке:

Стаття 1

Пункт 2 статті 22 Конвенції (995_004) вилучити.

Стаття 2

Статтю 23 Конвенції (995_004) викласти у такій редакції:

"Стаття 23

Строк повноважень і звільнення з посади

1. Судді обираються строком на дев'ять років. Вони не можуть бути переобрані.
2. Строк повноважень суддів спливає, коли вони досягають 70-річного віку.
3. Судді обіймають посаду доти, доки їх не замінять. Проте вони продовжують вести ті справи, які вже є в їхньому провадженні.

4. Жодний суддя не може бути звільнений з посади, якщо тільки інші судді більшістю у дві третини голосів не ухвалють рішення про його невідповідність установленим вимогам".

Стаття 3

Статтю 24 Конвенції (995_004) вилучити.

Стаття 4

Статтю 25 Конвенції (995_004) вважати статтею 24 і викласти її у такій редакції:

"Стаття 24

Канцелярія і доповідачі

1. Суд має канцелярію, функції та організація якої визначені Регламентом Суду (980_067).

2. Коли Суд засідає у складі одного судді, Суду надають допомогу доповідачі, які діють під керівництвом Голови Суду. Вони входять до складу канцелярії Суду."

Стаття 5

Статтю 26 Конвенції (995_004) вважати статтею 25 ("Пленарні засідання Суду") і внести до її тексту такі зміни:

1. В кінці підпункту "d" замінити кому на крапку з комою, а слово "та" вилучити.

2. У кінці підпункту "e" замінити крапку на крапку з комою.

3. Доповнити новим підпунктом "f" у такій редакції:

"(f) звертається з будь-яким клопотанням згідно з пунктом 2 статті 26."

Стаття 6

Статтю 27 Конвенції (995_004) вважати статтею 26 і викласти її в такій редакції:

"Стаття 26

Одноособовий склад Суду, комітети, палати та Велика палата

1. Для розгляду переданих йому справ Суд засідає у складі одного судді, комітетами у складі трьох суддів, палатами у складі семи суддів і Великою палатою у складі сімнадцяти суддів. Палати Суду створюють комітети на встановлений строк.

2. За клопотанням пленарного засідання Суду Комітет Міністрів може одностайним рішенням і на встановлений строк, зменшити кількість суддів у палатах до п'яти.

3. Коли суддя засідає одноособово, він не розглядає жодної заяви проти Високої Договірної Сторони, від якої цього суддю було обрано.

4. Суддя, обраний від Високої Договірної Сторони, яка є стороною у справі, є ex officio членом палати або Великої палати. У разі відсутності такого судді або якщо він не може брати участь у засіданнях, Голова Суду вибирає зі списку, поданого заздалегідь

цією Стороною, особу, яка засідає як суддя.

5. До складу Великої палати входять також Голова Суду, заступники Голови, голови палат та інші судді, яких визначено відповідно до Регламенту Суду (980_067). Якщо справа передається до Великої палати згідно з статтею 43, у Великій палаті не може засідати жодний суддя з палати, яка постановила рішення у справі, за винятком голови палати і судді, який засідав від заінтересованої Високої Договірної Сторони."

Стаття 7

Додати після нової статті 26 Конвенції (995_004) нову статтю 27 у такій редакції:

"Стаття 27

Компетенція суддів, які засідають одноособово

1. Суддя, який засідає одноособово, може оголосити неприйнятною або вилучити з реєстру справ заяву, подану згідно зі статтею 34, якщо таке рішення може бути прийняте без додаткового вивчення.

2. Це рішення є остаточним.

3. Якщо суддя, який засідає одноособово, не оголошує заяву неприйнятною або не вилучає її з реєстру справ, то цей суддя передає її до комітету або палати для подальшого розгляду".

Стаття 8

Статтю 28 Конвенції (995_004) викласти у такій редакції:

"Стаття 28

Компетенція комітетів

1. Стосовно заяви, поданої згідно зі статтею 34, комітет може одностайним голосуванням:

а) оголосити її неприйнятною або вилучити її з реєстру справ, якщо таке рішення може бути прийняте без додаткового вивчення; або

б) оголосити її прийнятною і одночасно постановити рішення по суті, якщо покладене в основу справи питання щодо тлумачення або застосування Конвенції чи протоколів до неї є предметом усталеної практики Суду.

2. Рішення та рішення по суті, передбачені пунктом 1, є остаточними.

3. Якщо суддя, обраний від Високої Договірної Сторони, яка є стороною у справі, не є членом комітету, комітет може на будь-якій стадії провадження запросити цього суддю зайняти місце одного з членів комітету, беручи до уваги всі відповідні чинники, у тому числі те, чи заперечувала ця Сторона проти застосування процедури, передбаченої підпунктом "b" пункту 1."

Стаття 9

До статті 29 Конвенції (995_004) внести такі зміни:

1. Пункт 1 викласти у такій редакції: "Якщо згідно зі статтею

27 чи статтею 28 не прийнято жодного рішення, або згідно зі статтею 28 не постановлено жодного рішення по суті, палата приймає рішення щодо прийнятності та суті індивідуальних заяв, поданих згідно зі статтею 34. Рішення щодо прийнятності може бути прийняте окремо."

2. В кінці пункту 2 додати нове речення у такій редакції:

"Рішення щодо прийнятності приймається окремо, якщо Суд за виняткових обставин не вирішить інакше."

3. Пункт 3 вилучити.

Стаття 10

До статті 31 Конвенції (995_004) внести такі зміни:

1. В кінці підпункту "а" слово "та" вилучити.

2. Підпункт "b" вважати підпунктом "с" і доповнити статтю новим підпунктом "b":

"b) приймає рішення з питань, поданих Суду Комітетом Міністрів згідно з пунктом 4 статті 46; та"

Стаття 11

До статті 32 Конвенції (995_004) внести такі зміни:

В кінці пункту 1 після числа 34 додати кому і число 46.

Стаття 12

Пункт 3 статті 35 Конвенції (995_004) викласти у такій редакції:

"3. Суд оголошує неприйнятною будь-яку індивідуальну заяву, подану згідно зі статтею 34, якщо він вважає:

а) що ця заява несумісна з положеннями Конвенції або протоколів до неї, явно необґрунтована або є зловживанням правом на подання заяви;

або

б) що заявник не зазнав суттєвої шкоди, якщо тільки повага до прав людини, гарантованих Конвенцією і протоколами до неї, не вимагає розгляду заяви по суті, а також за умови, що на цій підставі не може бути відхилена жодна справа, яку національний суд не розглянув належним чином."

Стаття 13

Доповнити статтю 36 Конвенції (995_004) пунктом 3 у такій редакції:

"3. У всіх справах, які розглядає палата або Велика палата, Комісар Ради Європи з прав людини має право подавати свої письмові зауваження і брати участь у слуханнях."

Стаття 14

Викласти статтю 38 Конвенції (995_004) у такій редакції:

"Стаття 38

Розгляд справи

Суд розглядає справу разом з представниками сторін і, у разі необхідності, проводить розслідування, для ефективного

здійснення якого заінтересовані Високі Договірні Сторони створюють усі необхідні умови."

Стаття 15

Викласти статтю 39 Конвенції (995 004) у такій редакції:

"Стаття 39

Досягнення дружнього врегулювання

1. На будь-якій стадії провадження Суд може надати себе у розпорядження заінтересованих сторін для забезпечення дружнього врегулювання спору на основі поваги до прав людини, як їх визначає Конвенція та протоколи до неї.

2. Процедура, що здійснюється відповідно до пункту 1, є конфіденційною.

3. У разі досягнення дружнього врегулювання Суд вилучає справу з реєстру, прийнявши рішення, яке містить лише стислий виклад фактів і досягнутого вирішення.

4. Це рішення передається Комітетові Міністрів, який здійснює нагляд за виконанням умов дружнього врегулювання, викладених у рішенні."

Стаття 16

Статтю 46 Конвенції (995 004) викласти у такій редакції:

"Стаття 46

Обов'язкова сила рішень та їх виконання

1. Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами.

2. Остаточне рішення Суду передається Комітетові Міністрів, який здійснює нагляд за його виконанням.

3. Якщо Комітет Міністрів вважає, що нагляд за виконанням остаточного рішення ускладнений проблемою тлумачення рішення, він може звернутися до Суду з метою надання відповідного роз'яснення. Рішення про звернення ухвалюється більшістю у дві третини голосів представників, які мають право засідати в Комітеті.

4. Якщо Комітет Міністрів вважає, що Висока Договірна Сторона відмовляється виконувати остаточне рішення у справі, в якій вона є стороною, він може, після формального повідомлення цієї Сторони і шляхом ухвалення рішення більшістю у дві третини голосів представників, які мають право засідати в Комітеті, звернутися до Суду з питанням про додержання цієї Стороною свого зобов'язання згідно з пунктом 1.

5. Якщо Суд встановлює порушення пункту 1, він передає справу Комітетові Міністрів з метою визначення заходів, яких необхідно вжити. Якщо Суд не встановлює порушення пункту 1, він передає справу Комітетові Міністрів, який приймає рішення про закриття розгляду справи."

Стаття 17

До статті 59 Конвенції (995_004) внести такі зміни:

1. Доповнити статтю новим пунктом 2 у такій редакції:
"2. До цієї Конвенції може приєднатися Європейський Союз."
2. Пункти 2, 3 та 4 вважати відповідно пунктами 3, 4 та 5.

ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 18

1. Цей Протокол відкритий для підписання державами - членами Ради Європи, що підписали Конвенцію (995_004), які можуть висловити свою згоду на обов'язковість через:

- а) підписання без застережень щодо ратифікації, прийняття чи схвалення; або
- б) підписання, що підлягає ратифікації, прийняттю чи схваленню, з подальшою ратифікацією, прийняттям чи схваленням.

2. Ратифікаційні грамоти або документи про прийняття чи схвалення передаються на зберігання Генеральному секретареві Ради Європи.

Стаття 19

Цей Протокол набирає чинності в перший день місяця, що настає зі спливом тримісячного строку від дати, коли всі учасниці Конвенції (995_004) висловили свою згоду на обов'язковість для них цього Протоколу згідно з положеннями статті 18.

Стаття 20

1. Від дати набрання чинності цим Протоколом його положення застосовуються до всіх заяв, що перебувають на розгляді Суду, а також до всіх рішень, виконання яких перебуває під наглядом Комітету Міністрів.

2. Нові критерії прийнятності, додані статтею 12 цього Протоколу до підпункту "b" пункту 3 статті 35 Конвенції (995_004), не застосовуються до заяв, визнаних прийнятними до набрання чинності цим Протоколом. Протягом двох років після набрання чинності цим Протоколом лише палати і Велика палата Суду можуть застосовувати нові критерії прийнятності.

Стаття 21

Строк повноважень суддів, яких на дату набрання чинності цим Протоколом обрано на перший строк повноважень, у силу права збільшується до загального періоду в дев'ять років. Інші судді завершують свій строк повноважень, який у силу права збільшується на два роки.

Стаття 22

Генеральний секретар Ради Європи повідомляє всі держави - члени Ради Європи:

- а) про будь-яке підписання;
- б) про депонування будь-якої ратифікаційної грамоти чи будь-якого документа про прийняття або схвалення;

с) про дату набрання чинності цим Протоколом згідно зі статтею 19; та

д) про будь-яку іншу дію, повідомлення чи сповіщення, що стосуються цього Протоколу.

На посвідчення чого ті, що підписалися нижче, належним чином на те уповноважені, підписали цей Протокол.

Учинено у Страсбурзі 13 травня 2004 року англійською і французькою мовами, обидва тексти є однаково автентичними, в одному примірнику, який зберігається в архіві Ради Європи. Генеральний секретар Ради Європи надсилає засвідчені копії цього Протоколу кожній державі - члену Ради Європи.

4. Вплив рішень Європейського суду з прав людини на національне право України

У процесі розбудови Української держави та формуванні вітчизняної правової системи дедалі гостріше постає питання щодо створення основи механізму забезпечення захисту прав та свобод людини. Одним із найголовніших досягнень міжнародного права останніх десятиріч є створення міжнародної системи гарантій дотримання прав людини, яка ґрунтується на загальновизнаних принципах, що знайшли своє закріплення в

цілому ряді міжнародних договорів як універсального, так і регіонального характеру, а також на системі міжнародних органів, наділених контрольними повноваженнями за дотриманням закріплених прав, до яких належать міжнародні несудові органи та міжнародні судові інституції.

Право сучасної України переживає період входження у європейський правовий простір. У зв'язку з цим є актуальним, з огляду на необхідність приведення українського права у відповідність з нормами та принципами міжнародного права, вивчення європейського правового досвіду та європейської правової доктрини. Проблематика актуалізується тим, що останнім часом зростає роль рішень Європейського суду з прав людини в практиці розгляду справ судами України. Діяльність Європейського суду з прав людини відіграє важливу роль у забезпеченні реалізації принципу верховенства права на теренах України, трансформації та пристосуванні української правової системи до існуючих міжнародних стандартів, активізуючи законодавчу, виконавчу та судову гілки влади до модифікації своїх дій та підходів, виходячи з європейських принципів.

Серед міжнародних несудових контрольних органів можна виділити принаймні два основні типи.

До першого типу таких міжнародних органів належать ті, які займаються головним чином, або за власною ініціативою, або на прохання держави-учасниці договору, або, при певних умовах, за скаргою будь-якої особи чи групи осіб, збиранням інформації про дотримання іншими державами-учасниками договору закріплених прав та проведенням відповідного розслідування щодо виявлених фактів. Доповіді, які вони готують, носять переважно узагальнюючий характер щодо стану дотримання тих чи інших міжнародно-правових норм у відповідній державі, а висновки, які містяться у цих доповідях, мають характер рекомендацій щодо вдосконалення тих чи інших положень національної правової системи або зміни національної судової чи адміністративної практики.

До другого типу міжнародних несудових органів належать ті, діяльність яких, в першу чергу, зорієнтована на розгляд індивідуальних заяв про порушення державою-відповідачем прав, гарантованих відповідним міжнародним договором, а отже, функції яких можуть бути визначені як «квазісудові». Характерною рисою таких міжнародних органів є те, що вони займаються розглядом конкретних справ щодо порушення конкретних прав, гарантованих відповідним міжнародним договором, а отже доповіді, які вони готують по завершенню процедури розгляду, носять не узагальнюючий характер, але стосуються безпосередньо індивідуального заявника. У той же час, окрім того, що право на подання індивідуальної заяви до таких міжнародних органів обумовлюється необхідністю отримання згоди на це з боку держави-відповідача, висновки таких контрольних органів, як і в попередніх випадках, носять лише рекомендаційний характер.

Серед міжнародних судових контрольних органів також можна виділити два основні типи.

До першого типу таких контрольних органів належать міжнародні судові інституції, діяльність яких непрямым чином стосується питань міжнародного захисту прав людини.

До другого типу міжнародних судових контрольних органів слід віднести ті, які створені в межах міжнародних договорів щодо захисту прав людини, а отже діяльність яких безпосередньо пов'язана із питаннями міжнародного захисту прав людини.

На фоні згаданих «класичних» контрольних механізмів сучасної міжнародної системи захисту прав людини Європейський суд з прав людини, що функціонує в межах специфічного контрольного механізму правової системи Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, є унікальним міжнародним юрисдикційним органом, оскільки, на відміну від класичного міжнародного суду в сфері прав людини, право на звернення до нього не тільки є відкритим, в тому числі для індивідів, але й не обумовлюється необхідністю висловлення на це згоди відповідної держави-відповідача та, на відміну від квазісудових контрольних органів у сфері прав людини, його рішення є не тільки юридично обов'язковими для держави-відповідача, але й безпосередньо впливають на розвиток правової системи Конвенції.

Розуміння специфіки природи та правових засад цього унікального юрисдикційного контрольного механізму потребує, у першу чергу, аналізу правового середовища, у якому він функціонує, й зокрема, природи та основних властивостей правової системи Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Серед провідних зарубіжних науковців «європейського права у сфері захисту прав людини» можна назвати таких, як: Й. Агіла, А. Арно, Ж. Бержель, Ж. Беллі, Г.Ж.Х. Ван Хоф, М. Ван де Керхове, Ж. Велю, М. Віраллі, Р. Гассен, М. ДелмасМарті, О. де Шуттер, П. Дюпюї, М. Ейссен, О. Жако-Гійармо, М. Жорі, Ф. Зенаті, П. Зікарді, Й. Камерон, Ж. Карбоньє, Н. Кастанас, Ж. Кoen-Джонатан, Л. Константинеску, В. Куссір-Кустер, С. Маркує Хелмонс, С. Мартенс, Ж. Морі, Ф. Ріго, Р. Рісдал, П. Ролан, Ж. Селлє, Д. Спілмен, Ф. Сюдр, М. Тропер, Ж. Флосс, Х.Л.А. Харт, Ж. Шевальє та інші.

Сучасна українська юридична думка останнім часом приділяє питанням побудови правової системи Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та функціонування її юрисдикційного механізму значно зростаючу увагу. До провідних українських дослідників, які розглянули це питання в своїх працях, належать: М. Буроменський, В. Буткевич, В. Денисов, В. Євінтов, В. Забігайло, Л. Заблоцька, В. Мармазов, А. Мацко, В. Міцик, В. Муравйов, І. Піляєв, П. Рабінович, І. Чиж та ін.^{21,22,23} 21 Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн / М. М. Страхов. – Х. : Право, 2010. – 416 с. 22 Тацій В. Я. Вступне слово / В. Я. Тацій // Вісник Академії правових наук України. – 2011. – № 1 (56). – С. 17-18. Російські дослідники також присвячують цій проблематиці свої роботи, серед яких праці О. Ерделевського, В. Карташкіна та В. Туманова .

Одним із найголовніших завдань, які постали перед Україною після проголошення нею у 1991 р. державної незалежності, є її інтеграція у світове співтовариство. Неодмінною вимогою такої інтеграції та передумовою позитивного сприйняття України на міжнародній арені є досягнення високого рівня забезпечення й захисту прав людини та виконання, взятих нашою державою, міжнародно-правових зобов'язань. Цей висновок випливає, зокрема з аналізу тих міжнародно-правових договорів з питань захисту й реалізації прав людини, стороною яких є Україна: Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. (далі – Конвенція). Ратифікація Україною цієї Конвенції одразу ж викликала жваві дискусії довкола проблеми тлумачення змісту закріплених нею вимог. Питання дещо ускладнюється через те, що формулювання більшості конвенційних приписів є максимально широкими та гнучкими, містять чимало оціночних понять, передбачають широку дискрецію національних правозастосовних органів, а, відтак, потребують вироблення більш-менш чітких правил їх інтерпретації.

5. Захист прав людини Комітетом ООН з прав людини

Одним з головних органів ООН, що здійснює захист прав людини, є Комітет ООН з прав людини. Головною юридичною підставою діяльності Комітету ООН з прав людини є Міжнародний Пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р., прийнятий Резолюцією ГА ООН № 2200 (XXI). Частина IV цього документа (ст.ст. 28–45) присвячена створенню Комітету ООН з прав людини та визначенню основних засад його функціонування. Зокрема, саме ст. 28 МПГПП проголошує створення Комітету. Крім процесуальних підстав діяльності Комітету ООН з прав людини, які

містяться в МПГПП, важливе значення для його діяльності та функціонування мають і матеріальні норми цього документа, в яких закріплено основні права та свободи людини. Саме контроль за виконанням державами-учасницям МПГПП їхніх зобов'язань, що випливають з цих норм, розгляд фактів їх порушень та винесення рекомендацій (зауважень та міркувань) з цього приводу і є головним предметом діяльності Комітету. Основні громадянські та політичні права закріплені в МПГПП у Частинах I–III. Водночас, частина I МПГПП складається лише з однієї ст. 1, положення якої стосуються прав народів. Зокрема, в ній закріплено право народів на самовизначення (п. 1); право народів на вільне розпоряджання природними ресурсами (п. 2); відповідальність держав-учасниць за управління несамоверхніми і підопічними територіями та зобов'язання поважати право на самовизначення народів. Крім того, ще одним положенням МПГПП, в якому зафіксовано не індивідуальні, а колективні громадянські та політичні права, є ст. 27, у якій зазначено, що у тих країнах, де існують етнічні, релігійні та мовні меншості, особам, які належать до таких меншостей, не може бути відмовлено в праві разом з іншими членами тієї ж групи користуватися своєю культурою, сповідувати свою релігію і виконувати її обряди, а також користуватися рідною мовою. На думку А.Є. Зубаревої, «фіксування колективних прав у МПГПП не впливає на загальний зміст цього документа. Передовсім це зумовлено необхідністю захисту прав та інтересів конкретних індивідів, що належать до народів та меншин. Водночас можуть виникати об'єктивні труднощі у діяльності Комітету з контролю за дотриманням цих прав та свобод, а також із реалізацією державами заходів, відповідно до міркувань та зауважень Комітету з цього приводу. Тому цілком доцільними уявляються розробка та прийняття окремого міжнародно-правового акту, присвяченого колективним громадянським та політичним правам»

Це підтверджується і практикою Комітету. У своїх міркуваннях у справі «Лубікон Лейк Бенд проти Канади» від 26 жовтня 1990 р., Комітет визнав, що повідомлення про порушення згідно з Протоколом I до МПГПП не можуть подаватися щодо порушень ст. 1 МПГПП. У Частині II МПГПП (ст. 2–5) закріплені зобов'язання держав-учасниць щодо заборони та протидії дискримінації. Зокрема, вони стосуються заборони дискримінації на підставі «раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження чи іншої обставини» (ст. 2); окремо і додатково – гендерної дискримінації (ст. 3); та міститься застереження щодо допустимості обмеження прав та свобод, закріплених у МПГПП, у випадку надзвичайних ситуацій та визначають випадки, щодо яких будь-які обмеження є недопустимими (ст. 4) тощо.

Повний перелік індивідуальних прав та свобод міститься в Частині III (ст. 6–27). На підставі положень ст. 4(2) МПГПП, в якій закріплено винятки, щодо яких неможливі обмеження прав та свобод, можна розділити на дві основні групи: ті, щодо яких жодні обмеження неможливі і ті, які можуть

підлягати тим чи іншим обмеженням. До першої групи відносяться: право на життя (ст. 6); заборона тортур (ст. 7); рабства (п. 1–2 ст. 8); право на особисту свободу (ст. 11); заборона бути засудженим без відповідних законодавчих підстав (з лат. – *nulla poena sine lege*) (ст. 15); право на визнання особистої правосуб'єктності (ст. 16); право на свободу думки, совісті та віросповідання (ст. 18). Правами та свободами, щодо яких певні обмеження допускаються, є: заборона примусової праці (п. 3 ст. 8); право на свободу та особисту недоторканість (ст. 9); права затриманих і ув'язнених (ст. 10); право на вільний вибір місця проживання (ст. 2); право іноземців на перебування на території держави (ст. 13); рівність перед судом (ст. 14); право на приватність особистого життя (ст. 17); право на свободу вираження поглядів (ст. 19); заборона пропаганди війни (ст. 20); право на мирні зібрання (ст. 21); свобода асоціацій та об'єднань (ст. 22); сімейні відносини (ст. 23); заборона дискримінації дітей (ст. 24); право на участь в публічному житті (ст. 25); рівність перед законом.

Механізм Комітету складається з таких елементів:

- персональний склад (члени) Комітету;
- Голова та Заступники Голови Комітету;
- Секретаріат.

Провідну роль у внутрішньоорганізаційному механізмі Комітету, безумовно, відіграють його члени (персональний склад). Порядок формування персонального складу Комітету регулюється положеннями МПГПП та Правилами процедури Комітету. Так, згідно зі ст. 28 МПГПП до складу Комітету входять вісімнадцять членів. Така кількість є середнім показником для органів ООН у сфері захисту прав людини. Найбільше членів нині налічує Комітет ООН з усунення усіх форм дискримінації щодо жінок – двадцять три. Найменша кількість членів (десять) – в Комітетах ООН з примусових зникнень та протидії катувань.

Оскільки роботу в Комітеті ООН з прав людини члени здійснюють на непостійній основі, вони можуть поєднувати її з іншими видами діяльності. Наприклад, Ф. Ермагора (Австрія), який був членом Комітету у 1959–1980 рр. та 1984–1987 рр., суміщав цю діяльність із депутатським мандатом Національної ради Австрії, а Б. Грефрат (Німецька Демократична Республіка), який був членом Комітету у 1977–1986 рр., одночасно виконував функції представника НДР у Третньому комітеті Генеральної Асамблеї ООН.

Кожна держава-учасниця МПГПП може висувати дві кандидатури на посаду члена Комітету, проте лише один з цих кандидатів може бути обраний. Після подання кандидатур Генеральний секретар ООН складає список кандидатів за алфавітом і надає його для ознайомлення державам-учасницям не пізніше ніж за місяць до дати виборів, згідно з п. 3 ст. 30 МПГПП. Крім того, до цього списку також додаються короткі біографії кандидатів. Члени обираються таємним голосуванням на чотирирічний термін, з правом переобрання на засіданні держав-учасниць МПГПП. Для

обрання достатньо простої більшості голосів присутніх за умови наявності кворуму в дві третини від їх загальної кількості. Організацією виборів членів Комітету, як чергових, так і позачергових, займається Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй, який скликає відповідні засідання держав-учасниць МПГПП.

При обранні членів враховуються такі критерії, передбачені ст. 28–29 та ст. 31 МПГПП:

- громадянство держави-учасниці МПГПП;
- високі моральні якості;
- справедливий географічний розподіл членів і представництво різних форм цивілізації та основних правових систем;
- принаймні кілька осіб, які обираються до складу Комітету, повинні мати певний юридичний досвід.

Члени Комітету виконують свої функції упродовж чотирьох років із правом переобрання на наступний відповідний термін. У разі відставки або смерті члена Комітету, відповідно до ст. 33–34 МПГПП, Голова Комітету повідомляє про це Генерального секретаря ООН, який оголошує це місце вакантним і проводиться процес обрання нового члена, відповідно до вище проаналізованої процедури, за винятком ситуацій, коли до закінчення строку повноважень на відповідній посаді залишається менше шести місяців.

Члени Комітету обирають зі свого складу Голову та трьох Заступників Голови. Вони обираються на дворічний термін з правом переобрання і виконують свої функції лише в разі, якщо є чинними членами Комітету. Голова Комітету виконує функції із оперативного керівництва Комітетом та інші функції, які покладені на нього МПГПП, Протоколами до нього та Правилами процедури Комітету. Заступники Голови надають йому допомогу у виконанні ним своїх функцій, а також заміщають Голову в разі потреби, володіючи при цьому тим самим обсягом прав та обов'язків, що і Голова.

Основними повноваженнями Голови Комітету, які передбачені Правилами процедури, є переважно ті, що пов'язані із процедурними аспектами діяльності Комітету, зокрема: відкриття і закриття засідань Комітету; керівництво дебатами; забезпечення дотримання процедури і порядку на засіданнях; надання слова; винесення питань на голосування; оголошення рішень тощо.

Ще одним постійно діючим органом Комітету ООН з прав людини є Секретаріат. Відповідно до п. 23 Правил процедури,

Секретаріат Комітету, а також тих допоміжних органів, які можуть бути засновані в майбутньому, створюється Генеральним секретарем ООН.

До основних задач, які реалізуються Секретаріатом Комітету, окрім організаційно-технічного забезпечення роботи Комітету, належать: складання та розповсюдження звітів про засідання Комітету, а також доповідей, рішень та інших офіційних документів; отримання від держав пропозицій щодо формування порядку денного Комітету; прийом повідомлень про порушення згідно з Протоколом I до МПГПП тощо. Крім цих органів, передбачається право Комітету створювати також інші

допоміжні органи, які будуть необхідними для виконання ним своїх функцій, визначати їх склад та повноваження. Ці органи можуть мати власних посадових осіб, приймати власні правила процедури або ж застосувати у своїй діяльності чинні Правила процедури Комітету. Щодо робочих груп, то зазвичай вони створюються відповідно до пп. 93-95 Правил процедур і до їх складу входять 5 членів Комітету. Вони ведуть підготовчу роботу з метою оптимізації роботи Комітету.

Головною функцією робочих груп Комітету ООН з прав людини є розгляд повідомлень про порушення, отриманих Комітетом, на предмет їх прийнятності, а також щодо питання черговості їх розгляду, доцільного спільного розгляду кількох повідомлень тощо. Але слід наголосити, що остаточними є лише позитивні рішення робочих груп щодо прийнятності повідомлень. У разі прийняття негативного рішення щодо прийнятності воно потребуватиме додаткового затвердження на засіданні Комітету. Спеціальні доповідачі Комітету ООН з прав людини зараз призначаються у трьох випадках. У першому випадку – відповідно до п. 95(3) Правил процедури для роботи з повідомленнями про порушення, які подаються в Комітет. У цьому випадку доповідачі виконують функції, аналогічні робочим групам, однак із власною специфікою. У другому випадку, згідно з п. 101(1) Правил процедури, Комітет призначає спеціального доповідача для аналізу заходів держав, які були вжиті відповідно до п. 4 ст. 5 Першого Факультативного Протоколу до МПГПП. У цьому положенні йдеться про те, що Комітет, за підсумками розгляду отриманих повідомлень про порушення, повідомляє свої міркування щодо цього відповідній державі та особі, яка подала повідомлення. Зі свого боку, доповідач покликаний встановити, які заходи були вжиті державами за результатами отриманих міркувань. У третьому випадку спеціальний доповідач виконує функції аналогічні, лише стосовно до Заключних зауважень, прийнятих за результатами розгляду доповідей держав-учасниць, а саме – здійснює спостереження за життям державами-учасницями МПГПП подальших заходів з імплементації Заключних зауважень та рекомендацій Комітету ООН з прав людини.

Можна виокремити три основні повноваження Комітету, які передбачають реалізацію певних процедур, спрямованих на ефективний контроль за виконанням і дотриманням положень МПГПП, а саме:

- розгляд доповідей держав-учасниць і надання Заключних зауважень на них;
- видання Зауважень загального порядку, в яких здійснюється тлумачення МПГПП;
- розгляд індивідуальних повідомлень про порушення відповідно до Протоколу I до МПГПП.

Відповідно до ст. 40 МПГПП, його держави-учасниці зобов'язуються подавати доповіді про здійснені ними заходи для втілення у життя прав, визнаних у цьому Пакті, і про прогрес, досягнутий у застосуванні цих прав. Крім доповіді, у ході її розгляду Комітет може вимагати від держав надання додаткової інформації у вигляді додаткової доповіді¹⁰. Основною функцією

подання та розгляду цих доповідей вважається проведення регулярних та систематичних перевірок досягнутого прогресу в реалізації договірних зобов'язань з метою налагодження діалогу між відповідними міжнародними контрольними органами та даною державою учасницею, щоб надати останній допомогу із внесення поправок в її внутрішнє законодавство і практику, які вимагаються згідно з її міжнародними договірними зобов'язаннями.

Кожна держава-учасниця МПГПП надсилає свою доповідь Комітету в обов'язковому порядку упродовж року після набрання МПГПП чинності щодо неї, а у всіх наступних випадках – на вимогу Комітету. Відповідно до пп. 2 п. 66 Правил процедури, Комітет самостійно визначає періодичність надання доповідей. На своїй 13-ї сесії Комітетом було прийнято рішення, згідно з яким такі доповіді держави повинні надавати на його розгляд через п'ять років, починаючи з моменту розгляду першої доповіді чи додаткової інформації. Рішення про направлення державі запиту щодо надання доповіді, зазвичай, приймається Комітетом. Єдиний виняток з цього правила вказаний у п. 66 Правил Процедури Комітету. Там передбачено, що за виняткових обставин, у період між сесіями Комітету, такий запит може бути направлений Головою Комітету, який діє в консультації з членами Комітету Термін, упродовж якого доповідь повинна бути підготовлена і передана на розгляд Комітету, визначається ним індивідуально в кожному конкретному випадку (пп. 3 п. 66 Правил процедури). Крім того, Комітет через Генерального секретаря ООН може повідомляти держави про бажану форму та зміст таких доповідей (пп. 4 п. 66 Правил процедури).

З метою надання державам допомоги у виконанні задач, покладених на них згідно зі ст. 50 МПГПП 1966 р. та полегшення процесу підготовки доповідей, Комітет розробив Керівні принципи щодо форми і змісту доповідей держав-учасниць. Ці принципи було ухвалено та прийнято на 308 засіданні в ході XIII сесії 27 липня 1981 р. і згодом вони переглядалися на 1002 засіданні (XXXIX сесія) 24 липня 1999 р.; 1089 засіданні (XLII сесія) 25 липня 1991 р.; 1415 засіданні (LIII сесія) 7 квітня 1995 р. Існуюча процедура розгляду доповідей держав-учасниць була розроблена у 2002 р. і складається із двох основних етапів, які відбуваються упродовж двох сесій. На першій сесії доповідь вивчається спеціальною групою, яка складається із 4–6 експертів, один із яких представляє той самий регіон, що й доповідаюча держава. Робоча група визначає одного із членів Комітету як відповідального за поглиблене вивчення доповіді. Крім того, робоча група контактує із державою, яка подала доповідь та, за потреби, зі спеціалізованими установами ООН для уточнення тих чи інших питань, які можуть виникнути при розгляді доповіді. Зокрема, державі-учасниці приблизно за півроку до другого етапу надсилаються уточнюючі питання, які так само як доповіді, перекладаються на робочі мови та публікуються. Після отримання доповідей Комітет повідомляє держави через Генерального секретаря ООН про дату, тривалість і місце проведення сесії, на якій будуть розглядатися та обговорюватися їх доповіді, а, в разі потреби, і про засідання, де буде прийматися рішення про подання запиту на отримання додаткової інформації. Розгляд доповідей

держав-членів відбувається в ході відкритого засідання, яке може тривати цілий день і яке включає в себе запитання до представників держави. На обох засіданнях можуть бути присутні представники відповідної держави, а в другому випадку – при прийнятті рішення про запит на отримання додаткової інформації, представники держав мають бути готові відповісти на питання членів Комітету (п.68 Правил процедури). Крім того, перед початком процедури розгляду Комітет проводить закриту зустріч із представниками спеціалізованих установ ООН, в яких виникли запитання та зауваження до доповіді.

Також у практиці мають місце і зустрічі із представниками громадянського суспільства відповідної держави. Генеральний секретар може провести консультації із Комітетом, за підсумками яких він може надіслати окремим спеціалізованим установам ООН примірники тих частин доповідей, які стосуються їх компетенції. Своєю чергою, Комітет може пропонувати спеціалізованим установам ООН надати власні зауваження щодо цих доповідей. Крім того, з 2010 р., Комітет ООН з прав людини може застосовувати й дещо іншу процедуру розгляду доповідей держав-учасниць. Альтернативний варіант полягає в тому, що державам-учасницям попередньо надсилається перелік питань, і доповідь, по суті, є відповіддю на ці питання.

Водночас у юридичній науці виділяють низку проблем ефективності застосування механізму розгляду доповідей держав.

Комітетом ООН з прав людини. Однією із таких проблем Дж. Донеллі називає низьку якість доповідей держав та їх невідповідність прийнятим стандартам: «Багато доповідей здебільшого складаються з витягів із законів чи конституції або з відверто неправдивих чи неповних даних про виконання угод. І незалежно від якості заслуханої доповіді, процес контролю на цьому, як правило, призупиняється аж до наступної доповіді через п'ять років». Іншою проблемою інколи стає несвоєчасність подання доповідей державами. Наприклад, Дж. Донеллі наводить приклад Заїру, доповідь якого була запланована на 1979 р., але ця держава подала її лише у 1987 р.¹².

До компетенції Комітету ООН з прав людини належить розгляд двох видів повідомлень про порушення прав та свобод, закріплених у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права 1966 р.: ті, які надходять від держав-учасниць МПГПП та індивідуальні повідомлення від громадян держав-учасниць. Обидва ці механізми спрямовані на забезпечення дотримання державами-учасницями взятих на себе зобов'язань згідно із МПГПП та відновленню порушених прав та свобод.

Механізм подання індивідуальних скарг (англ. Individual complaints) до Комітету ООН з прав людини застосовується доволі часто і нині виступає одним із найефективніших механізмів у сучасному міжнародному праві.

Правові положення щодо розгляду Комітетом ООН з прав людини скарг, які надходять від держав, містяться в ст.ст. 41–42 МПГПП та Правилах процедури Комітету ООН з прав людини. Так, згідно зі ст. 41 МПГПП, усі держави-учасниці визнають компетенцію Комітету «одержувати і розглядати

повідомлення про те, що якась держава-учасниця стверджує, що інша держава учасниця не виконує своїх зобов'язань за цим Пактом».

Якщо проаналізувати зміст ст. 41 та ст. 42 МПГПП, то можна констатувати, що ці положення встановлюють два способи розгляду скарг, поданих до Комітету:

- «добрі послуги», які надаються в рамках існуючих процедур та інституційного механізму Комітету (ст. 41);

- розгляд повідомлень спеціально створеною з цією метою Погоджувальною Комісією (ст. 42). Застосування обох цих способів відбувається послідовно: у разі, якщо не вдалося досягти результату за допомогою добрих послуг Комітету, існує можливість створення спеціальної Погоджувальної Комісії.

У першому випадку перед поданням повідомлення до Комітету держава, яка подає, зобов'язана надіслати повідомлення про порушення тій державі, чій дія та бездіяльність оскаржуються, а та, своєю чергою, повинна дати відповідь упродовж трьох наступних місяців (п. а ст. 41). У разі, якщо на цьому етапі питання між сторонами не було розв'язано, то кожна з держав може звернутися до Комітету ООН з прав людини упродовж шести місяців після отримання державою першого повідомлення (п. б ст. 41).

Повідомлення, яке подається до Комітету, згідно з Правилами процедури Комітету, має містити таку інформацію:

- щодо кроків, зроблених з метою вирішення спірного питання відповідно до підпунктів з додатковою інформацією;
- щодо вичерпання внутрішніх засобів правового захисту;
- щодо будь-яких інших процедур міжнародного розгляду або врегулювання, до яких вдалися сторони.

Перш ніж прийняти повідомлення до розгляду, Комітет встановлює, чи були вичерпані всі внутрішні засоби для відновлення порушених зобов'язань згідно з МПГПП. Існує й застереження, яке дозволяє обійти це положення, але лише в тому випадку, якщо застосування цих засобів невинновано затягується (п. с ст. 41).

У разі, якщо повідомлення визнано прийнятним, то, як встановлено в п. е ст. 41, Комітет «надає свої добрі послуги заінтересованим державам-учасницям з метою дружнього вирішення питання». Держави-сторони мають бути представлені в ході розгляду, вони роблять відповідні заяви, а також зобов'язані надавати на вимогу Комітету інформацію щодо справи. Розгляд відбувається на закритих засіданнях, проте правило 77 Правил процедури Комітету передбачає, що Комітет після консультацій з Генеральним секретарем ООН може видавати спеціальні комюніке про розгляд для засобів масової інформації.

За результатами розгляду повідомлення Комітет готує доповідь, до якої включає виклад фактів та тексти письмових і усних заяв сторін, які були зроблені в ході розгляду (пп. і п. h ст. 41). Якщо сторони досягли між собою згоди завдяки наданим Комітетом добрим послугам згідно з п. е ст. 41, то в своїй завершальній доповіді Комітет наводить короткий виклад фактів та

рішення, яке прийняли сторони (пп. ii п. h ст. 41). В обох випадках такі доповіді публікуються Комітетом в строк до дванадцяти місяців після отримання ним відповідного повідомлення держави (п. h ст. 41).

Другий спосіб розгляду повідомлень держав та вирішення спорів у рамках Комітету ООН з прав людини – створення спеціальної Погоджувальної комісії – застосовується винятково в тому разі, якщо питання не було розв'язано в рамках процедури надання добрих послуг, передбаченої ст. 41. МПГПП. Як встановлює п. 1 ст. 42, «Комітет може за попередньою згодою заінтересованих держав-учасниць призначити спеціальну Погоджувальну комісію».

Погоджувальна комісія складається із 5 членів, а її персональний склад формується самими сторонами із осіб, «...прийнятних для заінтересованих держав-учасниць» (пп. а п. 1 ст. 42). До складу такої Комісії можуть входити громадяни держав-членів учасниць МПГПП, за винятком громадян держав-сторін спору, а також тих держав, які не визнали компетенцію Комітету відповідно до ст. 41 МПГПП. Комітет впливає на формування персонального складу комісії лише тоді, коли сторони не можуть дійти згоди щодо кандидатур усіх чи частини її членів упродовж трьох місяців із дати прийняття рішення про створення комісії. У цьому випадку Комітет обирає членів комісії шляхом таємного голосування з-поміж своїх членів більшістю в дві третини голосів (пп. b п. 1 ст. 42).

У ст. 42 містяться також і норми, що встановлюють процедурні аспекти функціонування Погоджувальної комісії. Так, передбачається, що комісія обирає зі свого складу Голову (п. 3); встановлює власні правила процедури (п. 3); її засідання проводиться в одній зі штаб-квартир ООН чи в іншому місці за погодженням із Генеральним секретарем ООН і сторонами (п. 4); витрати, які тягне за собою діяльність комісії, покладаються на сторони (п. 9).

Комісія здійснює розгляд як на основі матеріалів, які були зібрані Комітетом у рамках процедури, передбаченої ст. 41, так і може запросити від держав додаткову інформацію та матеріали, які стосуються предмета справи (п. 6 ст. 42). Рішення повинно бути прийняте Комісією не пізніше дванадцяти місяців після того, як їй було передано питання на розгляд. Якщо цей строк не може бути дотриманий, то комісія готує короткий виклад щодо стану розгляду нею питання (пп. а п. 7 ст. 42).

Як і при застосуванні процедури, передбаченої ст. 41, Погоджувальна комісія докладає зусиль до вирішення спору між сторонами на добровільній основі. Якщо сторони дійшли згоди в ході роботи комісії, вона публікує доповідь, яка складається з короткого викладу фактів та досягнутого рішення (пп. b п. 7 ст. 42).

Якщо ж сторони не дійшли згоди, то, відповідно, Погоджувальна комісія публікує доповідь за результатами розгляду скарги, в якій містяться висновки щодо спору між сторонами, та рекомендації комісії щодо подальшого врегулювання цього питання (пп. c п. 7 ст. 42), а держави упродовж трьох місяців повинні повідомити голову Комітету ООН з прав

людини про свою згоду чи незгоду зі змістом доповіді (пп. d п. 7 ст. 42). Як і Комітет, жодних обов'язкових для сторін спору рішень комісія приймати не може.

Особливої уваги варта процедура роботи Комітету ООН з прав людини при виконанні ним його основних функцій: розгляду доповідей держав-учасниць міждержавних спорів та індивідуальних повідомлень про порушення. Процедура розгляду індивідуальних повідомлень про порушення Комітетом ООН з прав людини має низку особливостей. Процедура розгляду Комітетом ООН з прав людини індивідуальних повідомлень про порушення стала своєрідною «візитною карткою» Комітету і часто розглядається як його провідна функція.

Процедура розгляду індивідуальних повідомлень про порушення проходить кілька стадій, якими є: отримання та реєстрація повідомлень; вирішення питань. Подати індивідуальне повідомлення про порушення до Комітету ООН з прав людини може кожен громадянин будь-якої держави-учасниці МПГПП.

У правилах процедури посадовою особою, відповідальною за отримання та реєстрацію індивідуальних повідомлень про порушення, вказаний Генеральний секретар ООН, проте на практиці всі повідомлення потрапляють до Управління Верховного комісара ООН з прав людини. Слід зазначити, що індивідуальні повідомлення, які надходять і до інших договірних органів з прав людини, що наділені компетенцією розглядати такі повідомлення, так само проходять через Управління, за винятком повідомлень, які надходять до Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок, для якого відповідні функції виконує Відділ ООН у справах жінок. На першій стадії Управління доводить до відома Комітету факт надходження повідомлення в рамках процедури, передбаченої Протоколом I до МПГПП. Крім того, відповідно до правил 84 та 86 Правил процедури Комітету, від автора повідомлення можуть запитуватися роз'яснення та додаткова інформація з цього приводу.

Попередній розгляд повідомлення має кілька цілей, зокрема, необхідно переконатися в тому, що:

- повідомлення відноситься до держави-учасниці відповідної конвенції, яка визнала компетенцію комітету отримувати і розглядати індивідуальні повідомлення про порушення;
- факти, наведені в повідомленні, мають відношення до відповідного міжнародного договору з прав людини;
- існує дійсна можливість вчинення зазначеного в повідомленні порушення, тобто предмет повідомлення не є абсурдним.

Згідно з правилом 94 Правил процедури Комітету ООН з прав людини, якщо не було прийнято окремого рішення, повідомлення розглядаються в порядку їх надходження до Комітету. Крім того, існує можливість спільного розгляду двох і більше індивідуальних повідомлень про порушення, якщо буде прийняте рішення про доцільність застосування саме такої процедури розгляду. Наступним етапом є вивчення питання про прийнятність цього

повідомлення. На сучасному етапі в практиці як Комітету ООН з прав людини, так й інших договірних органів із захисту прав людини, розгляд питання про прийнятність індивідуального повідомлення про порушення як правило відбувається паралельно із розглядом цього повідомлення по суті. Проте можуть мати місце випадки, коли приймається рішення про роздільний розгляд питання про прийнятність, який, зазвичай, відбувається упродовж трьох місяців і включає комунікацію з цього приводу із державою, щодо якої заявляється порушення.

Відповідно до правила 95 Правил процедури Комітету ООН з прав людини, для розгляду питання про прийнятність індивідуального повідомлення про порушення утворюються спеціальні робочі групи або ж для роботи з повідомленнями призначаються спеціальні доповідачі. У правилі 93 також зазначається, що робочі групи можуть приймати рішення про прийнятність або неприйнятність повідомлення, якщо до їх складу входить не менше п'яти членів і всі вони погоджуються з відповідним рішенням. Це рішення передається Комітетові, який на своєму засіданні може підтвердити його без обговорення. Якщо принаймні один член Комітету звертається з проханням про проведення обговорення, на засіданні розглядається це повідомлення і приймається рішення.

Згідно з правилом 97 Правил процедури Комітету ООН з прав людини, робочі групи здійснюють комунікацію зі сторонами для встановлення факту прийнятності або неприйнятності індивідуального повідомлення про порушення. Так, держава, якої воно стосується, упродовж шести місяців надає пояснення з цього приводу, може подавати запит про визнання цього повідомлення неприйнятним з переліком відповідних підстав, а також обидві сторони – і держава, і автор повідомлення, можуть коментувати матеріали, надані одна одною.

Прийнятність повідомлень встановлюється на основі критеріїв, яким має відповідати індивідуальне повідомлення про порушення для того, щоб воно було визнане прийнятним Комітетом ООН з прав людини. Ці критерії визначаються, зокрема, на основі положень ст. ст. 1–3 та ст. 5 Протоколу I до МПГПП, а також в параграфі C Правил процедури Комітету.

Аналіз положень Протоколу дозволяє виокремити п'ять основних критеріїв прийнятності повідомлень, а саме:

- відповідність повідомлення персональній, просторовій та темпоральній (часовій) юрисдикції Комітету (ст. 1 Протоколу пункти а) та б) п. 96 Правил процедури);

- вичерпання національних засобів правового захисту та незастосування інших міжнародних процедур до розгляду питання, яке є предметом повідомлення (ст. 2, ст. 5 Протоколу, пункти е) та ф) п. 96 Правил процедури);

- повідомлення не може бути анонімним (ст. 3 Протоколу, пункт а) п. 96 Правил процедури);

– подання повідомлення не повинно бути зловживанням правом на подання таких повідомлень (ст. 2 Протоколу, пункт с) п. 96 Правил процедури);

– повідомлення не може бути несумісним із положеннями МПГПП (ст. 3 Протокол, пункт d) п. 96 Правил процедури).

На перший погляд, аналіз цих критеріїв може виявити, що Комітет ООН з прав людини не застосовує до індивідуальних повідомлень про порушення деякі умови, які використовуються в рамках інших міжнародних процедур, зокрема критерій строку давності, упродовж якого можна подати заяву.

Наприклад, Європейський Суд з прав людини може брати справу до Розгляду упродовж шести місяців від дати постановлення остаточного рішення на національному рівні. Але визначені критерії прийнятності є комплексними і включають в себе широке коло аспектів.

Зокрема, критерій строку давності присутній у змісті такої умови прийнятності як зловживання правом.

Перший критерій прийнятності, який стосується вирішення питань юрисдикції, водночас є головним із них. Так, ст. 1 Протоколу I до МПГПП є нормативною основою для вирішення питань щодо юрисдикції Комітету ООН з прав людини. У науці прав людини виділяють три основні види юрисдикцій, якими наділений і Комітет, й інші договірні органи із захисту прав людини, а саме: відповідність персональній (*rationae personae*), територіальній (*rationae loci*), та часовій (*rationae temporis*) юрисдикції Комітету.

Якщо говорити про персональну юрисдикцію щодо індивідуальних повідомлень про порушення, слід підкреслити, що цей критерій застосовується як до держави, щодо порушення якої було зроблене повідомлення, так і щодо осіб, які подали повідомлення. У першому випадку, відповідно до ст. 1 Протоколу I до МПГПП, такими можуть бути держави-учасниці, котрі приєдналися до Протоколу, визнавши компетенцію Комітету приймати і розглядати повідомлення від осіб, які підпадають під його юрисдикцію і які стверджують, що вони є жертвами порушень певною Державою-учасницею якогось із прав, викладених у Пакті. Жодних винятків із цього правила бути не може, оскільки у тій же ст. 1 Протоколу чітко встановлено, що «жодне повідомлення не приймається Комітетом, якщо воно стосується Держави-учасниці Пакту, яка не є учасницею цього Протоколу». Воно дублюється також і ч. 3 правила 84 Правил процедури Комітету, жодне повідомлення не приймається Комітетом якщо воно стосується держави, яка не є учасницею Факультативного протоколу.

Порушення, яке є предметом повідомлення, вчиняється відповідною державою та/чи діями або бездіяльністю її органів влади. Тобто в разі, якщо порушення права сталося з незалежних від держави причин, воно не може стати предметом розгляду в Комітеті. Прикладом є позиція Комітету, висловлена в міркуваннях у справі «Франц Нахлік проти Австрії», в якій предметом спору було виконання положень колективного трудового

договору щодо пенсійного забезпечення. Комітет визнав індивідуальне повідомлення про порушення з цього приводу неприйнятним, оскільки в цьому випадку мали місце приватні взаємовідносини між працедавцем та працівником, в які держава не втручалася.

Якщо говорити про другий аспект – юрисдикцію щодо осіб, які подають індивідуальні повідомлення про порушення, то в будь-якому випадку вони повинні подаватися однією або кількома контекстами важливим є питання щодо можливості подання повідомлень від групи осіб чи колективів. Як відомо, згідно зі ст. 1 та ст. 27 МПГПП, окремі громадянські та політичні права гарантуються народам, етнічним, релігійним та мовним меншинам.

Водночас дослідники констатують, що в цьому випадку необхідне дотримання двох основних умов: порушення, про яке йде мова в повідомленні, має стосуватися конкретних осіб і воно повинно подаватися одним або кількома особами, що представлятимуть цю групу. Також експерти однозначно сходяться на думці про неможливість подання індивідуальних повідомлень юридичними особами.

Окремо слід зупинитися на праві народів на самовизначення, яке, як уже зазначалося, зафіксоване у ст. 1 МПГПП [84]. Комітет ООН з прав людини у своїй практиці, зокрема в міркуваннях у справі «Лубікон Лейк Бенд проти Канади» від 26 жовтня 1990 р. визнав, що повідомлення про порушення згідно з Протоколом I до МПГПП не можуть подаватися щодо порушень ст. 1 МПГПП.

Два інші види юрисдикції прямо не зафіксовані в положеннях МПГПП та Протоколу I до нього, однак вони безпосередньо впливають зі змісту цих документів та практики комітету із розгляду індивідуальних повідомлень про порушення. Так, територіальна юрисдикція Комітету ООН з прав людини щодо індивідуальних повідомлень поширюється на порушення, вчинені на території держави-учасниці, яка визнала компетенцію Комітету приймати такі повідомлення.

Часова юрисдикція Комітету поширюється на порушення, вчинені державою-учасницею вже після її приєднання до Протоколу I.

Наступним критерієм прийнятності індивідуальних повідомлень про порушення є вичерпання інших засобів правового захисту. Цей критерій указаний у ст. 2 Протоколу I до МПГПП, де міститься вимога щодо всіх наявних внутрішніх засобів правового захисту. Більш широкий зміст цього критерію встановлений у ст. 5 Протоколу, де, окрім вичерпання всіх доступних внутрішніх засобів правового захисту, вказано також, що Комітет не розглядає ніяких повідомлень від осіб, поки не переконається в тому, що:

- це саме питання не розглядається згідно з іншою процедурою міжнародного розгляду чи врегулювання;
- ця особа вичерпала всі доступні внутрішні засоби правового захисту.

Однак у практиці Комітету мали місце й особливі випадки, коли особа зверталася безпосередньо до цього органу як першої інстанції. Одним із найцікавіших таких прецедентів є справа «Хартікайнен проти Фінляндії», в якій йшлося про суперечність між МПГПП та законом, прийнятим

парламентом Фінляндії. Проблема полягала в тому, що за фінським законодавством суди не можуть вирішувати конституційні питання, зокрема колізії в законодавстві. Відповідно, було визнано, що особа не мала можливості захистити свої права та інтереси в національних судах і отримала змогу прямо звернутися до Комітету ООН з прав людини.

Існують три застереження, які обмежують можливість застосування критерію строку давності для встановлення прийнятності поданих заяв.

По-перше, в тексті п. с) правила 96 чітко встановлено, що зловживання правом тільки може розглядатися як збіг строку давності на подання повідомлення, тобто Комітет фактично має право проігнорувати цей критерій і прийняти повідомлення до розгляду.

По-друге, у тексті також вказується, що позивач може доводити існування причин, «що виправдовують затримку з урахуванням усіх обставин повідомлення», тобто обґрунтовувати об'єктивний характер обставин, що призвели до затримки подання повідомлення. І, нарешті, було встановлено, що ці положення будуть застосовуватися лише до тих повідомлень, які були направлені до Комітету після 1 січня 2012 р.

Третім критерієм прийнятності індивідуальних повідомлень про порушення є те, що вони не можуть бути анонімними. Він закріплений у ст. 3 Протоколу I до МПГПП, де встановлено, що Комітет може визнати неприйнятним кожне подане згідно з цим Протоколом повідомлення, що є анонімним. Це положення є достатньо чітким і не викликає жодних сумнівів щодо його трактування. Водночас зазначимо, що анонімність автоматично не виключає можливість конфіденційності повідомлення, коли не оголошується і шифрується ім'я та особисті дані заявника, у зв'язку з тими чи іншими обставинами справи та/або на прохання заявника. Повідомлення може бути конфіденційним у тому значенні, що при публікації міркувань та інших матеріалів не вказується ім'я заявника. Прикладом можуть слугувати міркування у справі «А.П. проти України» № 1834/2008 від 23 липня 2012 р.¹⁷. У цьому випадку рішення про анонімізацію заявника при публікації було прийняте у зв'язку із описом фактів насильства, які містилися в повідомленні.

Такий підхід до визначення конфіденційності повідомлень характерний і для інших договірних органів ООН з прав людини.

Комітет ООН проти катувань встановлює навіть більш жорсткі положення щодо конфіденційності. Так, згідно зі ст. 20 Конвенції проти катувань, розслідування, розпочате у зв'язку із отриманою інформацією про застосування катувань в одній з держав-учасниць та результати такого розслідування є конфіденційними априорі і не підлягають розголошенню.

Крім того, у ст. 3 Протоколу I до МПГПП визначені й два інші критерії прийнятності індивідуальних повідомлень про порушення. Першим із них є зловживання правом, що закріплене ст. 3 Протоколу в такій редакції: «Комітет може визнати неприйнятним кожне подане згідно з цим Протоколом повідомлення... яке, на його думку, являє собою зловживання правом на подання таких повідомлень».

Якщо говорити про критерій несумісності індивідуального повідомлення про порушення з положеннями МПГПП, то дослідники практики Комітету ООН з прав людини виділяють три основні випадки, коли цей критерій може застосовуватися:

- коли порушення, яке є предметом повідомлення, не підпадає під дію положень МПГПП;

- коли порушення, яке є предметом повідомлення, стосується таких вимірів прав людини, які виходять за межі положень МПГПП;

- порушення, яке є предметом повідомлення, стосується тих положень МПГПП, щодо яких держава-учасниця висловила застереження.

Рішення про прийнятність індивідуального повідомлення про порушення є остаточним і повідомляється автору повідомлення та державі-учасниці, якої воно стосується, через Генерального секретаря ООН, згідно з ч. 1 правила 98 Правил процедури Комітету ООН з прав людини. Жодних можливостей для оскарження рішення у цьому випадку не передбачено. Але рішення про визнання повідомлення неприйнятним згодом може бути переглянуте на прохання автора повідомлення, щоправда, тільки у випадку умов неприйнятності, визначених у ст. 5 Протоколу I, відповідно до ч. 2 правила 98 Правил процедури Комітету. Крім того, відповідно до правила 99 Правил процедури, Комітет може повернутися до розгляду питання про прийнятність повідомлення і пізніше, зокрема при розгляді питання по суті: «При розгляді суті повідомлення Комітет може переглянути рішення про прийнятність повідомлення в світлі будь-яких пояснень або заяв, поданих державою-учасницею».

Як відзначають дослідники, практика Комітету ООН з прав людини показує, що більшість індивідуальних повідомлень про порушення, що надходять, визнаються неприйнятними. Водночас у відсотках співвідношення повідомлень, визнаних неприйнятними Комітетом, є меншим, ніж таке ж співвідношення в практиці Європейського Суду з прав людини

Якщо Комітет визнає індивідуальне повідомлення про порушення прийнятним, починається третій етап його розгляду, а саме розгляд по суті. Процедура розгляду повідомлення по суті регламентована параграфом D Розділу XVII Правил процедури. На цій стадії, відповідно до правила 99, держава-учасниця має можливість упродовж шести місяців подати Комітетові пояснення або заяви щодо питання та інформацію про заходи, які могли бути вжиті, а автор повідомлення, своєю чергою, має можливість ознайомитися із цією інформацією та висловити свої міркування з приводу неї.

Після отримання всієї необхідної інформації щодо індивідуального повідомлення про порушення від держави-учасниці та автора повідомлення, відповідно до ст. 5 Протоколу I до МПГПП, Комітет проводить його розгляд по суті в рамках закритого засідання, а за результатами розгляду висловлює свої міркування.

Проведення очних слухань за участю сторін не передбачено. У своїх міркуваннях Комітет ООН з прав людини констатує факт вчинення державою-учасницею порушення її зобов'язань за МПГПП, оголошує, що жертва порушення має право на ефективні засоби правового захисту, а держава-учасниця зобов'язана надати такі засоби, висловлює власну точку зору, стосовно того, якими би могли бути ці засоби; а також визначає подальші дії, які будуть здійснюватися Комітетом щодо контролю за діями держави-учасниці із виправлення порушення.

Крім того, Комітет може за певних умов припинити розгляд індивідуального повідомлення про порушення. Наприклад, така ситуація має місце у випадках, коли Комітет втратив контакт з автором повідомлення, а факт завершення процедури навіть без участі автора у процесі розгляду не становить суспільного інтересу.

Після розгляду питання по суті Комітет, відповідно до правила 101 Правил процедури, призначає Спеціального доповідача, котрий здійснює моніторинг заходів, вжитих державою-учасницею відпо-відно до міркувань Комітету з приводу повідомлення. З цією метою доповідач може вступати в контакти та вживати інших необхідних заходів, а також виносити такі рекомендації про вжиття подальших заходів Комітетом, які можуть виявитися необхідними, та подає Комітету звіти про власну діяльність. Практика призначення таких доповідачів застосовується Комітетом з 1990 р.

Робота Комітету ООН з прав людини проходить у формі засідань (англ. session), які, відповідно до п. 1 ст. 37 МПГПП, відбуваються в центральних установах (англ. headquarters) ООН.

Такими є офіси ООН в Нью-Йорку та Женеві. Спочатку засідання Комітету відбувалися двічі на рік, однак уже у 1978 р. Генеральна Асамблея прийняла рішення про проведення трьох щорічних засідань у зв'язку із великим обсягом питань, що виносяться на розгляд Комітету.

За своєю формою засідання Комітету ООН з прав людини бувають двох видів: відкриті і закриті. Відповідно до Правила 33 Правил процедури, всі засідання Комітету проходять у відкритому режимі, окрім ситуацій, коли положення МПГПП чи Протоколів до нього вказують на необхідність проведення закритого засідання.

Крім того, єдиним випадком проведення закритих засідань, установленим безпосередньо у Правилах процедури, є ухвалення заключних зауважень згідно зі ст. 40 МПГПП.

Засідання Комітету ООН з прав людини відбуваються за наявності кворуму, який складає присутність дванадцяти членів, відповідно до Правила 37 Правил процедури. Своєю чергою, процедура прийняття рішень є поліваріантною.

При розробці першої редакції Правил процедури Комітету тривали дискусії щодо способу прийняття рішень, але зрештою було вирішено зупинитися на дуалістичній концепції: консенсус як основний спосіб прийняття рішень і більшість від присутніх у разі, якщо не вдається досягнути консенсусу або ж у випадках, передбачених МПГПП і

Протоколами до нього та на вимогу членів Комітету, що зафіксовано Правилем 51 останньої редакції Правил процедури Комітету.

Окремим питанням, у контексті дискусії про наявність у Комітету ООН з прав людини нормотворчої функції, є прецедентний характер його рішень. Як уже зазначалося, Комітет у своїй діяльності при розгляді індивідуальних повідомлень про порушення може посилається на власні рішення з іншого приводу, а також використовує правозастосовну практику інших органів міжнародної юстиції. Водночас залишається відкритим питання, чи можуть інші міжнародні органи та організації посилається на його рішення. У практиці можна знайти поодинокі випадки, коли на рішення Комітету ООН з прав людини були зроблені посилання. Так, експерти відзначають, що на рішення Комітету посилався Комітет проти катувань.

6. Основні проблеми міжнародного співробітництва у сфері захисту прав людини.

Вперше питання про необхідність збільшення ефективності роботи органів, що здійснюють захист прав людини було розглянуто ГА ООН, яка після прийняття своєї резолюції 37/44 від 3 грудня 1982 р. постійно тримала в полі зору питання щодо ефективного здійснення міжнародних договорів з прав людини, включаючи зобов'язання за поданням доповідей у відповідності з міжнародними документами. Цьому приділялася пильна увага також на сесіях договірних органів, в ході нарад держав-учасників відповідних договорів, а також на засіданнях інших органів, таких як ЕКОСОР і Комісія з прав людини.

У 2002 р Генеральний секретар ООН Кофі Аннан виступив з ініціативою щодо реформування ООН. У підготовленому ним звіті він визнав подальшу модернізацію системи договірних органів в якості ключового елемента діяльності ООН в області заохочення та захисту прав людини і наголосив на необхідності договірних органів виробляти більш узгоджений підхід до своєї діяльності і стандартизувати свої різноманітні вимоги щодо надання доповідей, з метою переходу до подання єдиної доповіді. У розвиток цієї пропозиції була запропонована ідея про введення практики складання єдиної доповіді державами-учасниками для подання всім договірним органам, однак ініціатива була відхилена більшістю експертів договірних органів, державами, неурядовими організаціями та іншими зацікавленими сторонами.

В цьому ж році Верховний комісар ООН Луїза Арбур ініціювала розробку концептуального документа, в якому містилася пропозиція створити уніфікований постійно діючий договірний орган (що мав би на меті, зокрема, прийняття нормативних документів із захисту прав людини). Ідея про уніфікований постійно діючий договірний орган була розроблена як розвиток викладених вище ініціатив Генерального секретаря ООН.

В рамках дискусії про ініціативи щодо зміцнення договірних органів особливу увагу слід приділити ідеї про створення міжнародного суду з прав людини.

Нажаль на даний момент майже відсутні практичні кроки щодо створення міжнародного суду з прав людини.

У вересні 2009 р Верховний комісар ООН Наванетхем Піллей вирішила запустити процес зміцнення системи договірних органів з прав людини у вигляді консультацій зацікавлених сторін. Даний етап став поворотним в процесі вдосконалення системи договірних органів, оскільки він перейшов в формат відкритих і всеосяжність переговорів, і його ініціатором була Верховний комісар ООН.

Повноваження Верховного комісара по реалізації даної ініціативи впливає з переданого даній посадовій особі мандата здійснювати раціоналізацію, адаптацію, зміцнення і оптимізацію механізмів ООН в області прав людини в цілях підвищення їх дієвості та ефективності.

Основною метою ініціативи Верховного комісара щодо вдосконалення системи договірних органів у сфері захисту прав людини було оцінити проблеми і підвищити віддачу від договірних органів для держав-учасників і окремих осіб або груп осіб на національному рівні шляхом зміцнення їх роботи при повній повазі до їх незалежності.

У період з 2009 по 2012 р були організовані офіційні зустрічі договірних органів в рамках міжкомітетських нарад, нарад представників і ряд консультацій між комітетами, а також неофіційні зустрічі різних зацікавлених сторін:

1) зустрічі експертів договірних органів – зустріч «Дублін І» (Ірландія) в листопаді 2009 р, консультація в Познані (Польща) у вересні 2010 р і зустріч експертів в Женеві в жовтні 2011 р.;

2) держав-учасників – зустріч в Сьон (Швейцарія) в травні 2011 р, в Женеві (Швейцарія) 7–8 лютого 2012 року і в Нью-Йорку (США) 2–3 квітня 2012 року;

3) національні правозахисні установи – зустріч в Марракеші (Марокко) у червні 2010 р.;

4) організацій громадянського суспільства – зустріч в Сеулі (Південна Корея) в квітні 2011 р, Преторії (ПАР) в червні 2011 року;

5) представників академічних кіл – зустріч в Люцерні (Швейцарія) в жовтні 2011 р.;

6) установ ООН – зустріч в Нью-Йорку в листопаді 2011 р.

7) Також були проведені наступні багатосторонні зустрічі: семінар в Брістолі (Великобританія) у вересні 2011 р, зустріч «Дублін ІІ» (Ірландія) в листопаді 2011 р, семінар в Маастріхті (Нідерланди) в листопаді 2011 р.

Основний принциповий підхід цього процесу полягає у консультуванні з усіма учасниками системи. Варто підтримати думку деяких експертів, що консультативний підхід є новаторським і вигідно відрізняє ініціативу Верховного комісара ООН від попередніх пропозицій щодо реформування системи.

На основі вироблених учасниками консультацій ідей щодо вдосконалення роботи системи договірних органів у сфері захисту прав людини на виконання резолюції ГА ООН 66/254 в червні 2012 року Верховний комісар представила зведену доповідь. У доповіді були вказані наступні принципи процесу:

- консультування з усіма учасниками системи;
- підвищення обізнаності всіх зацікавлених сторін про виклики, що стоять перед системою, і стимулювання розробки конкретних пропозицій щодо вирішення цих викликів;
- повага до основних договорів з прав людини та недопущення внесення поправок в їх тексти;
- повага до незалежності договірних органів;
- поступове поліпшення і гармонізація методів роботи договірних органів.

Мета зведеної доповіді полягала у виявленні синергії, зв'язків і областей взаємного зміцнення, а також потенціалу для майбутньої спільної основи, яка почала з'являтися в процесі консультацій.

Доповідь містила наступні основні пропозиції:

- створення комплексного календаря звітності, що забезпечує суворе і рівне поводження з усіма державами-учасниками;
- запровадження спрощеної процедури звітування для надання допомоги державам-учасникам у виконанні їхніх зобов'язань по звітності;
- посилення координації роботи договірних органів за індивідуальними повідомленнями і прийняття загальних керівних принципів з процедурних питань;
- координування інших методів роботи в максимально можливій мірі;
- формування структурованого та сталого підходу до поліпшення можливостей виконання зобов'язань по звітності державами-учасниками;
- підвищення незалежності і неупередженості членів, а також зміцнення процесу призначення та обрання експертів договірних органів;
- підвищення доступності системи договірних органів та рівня обізнаності про її роботу через веб-трансляцію відкритих засідань і використання інших нових технологій;
- обмеження обсягу документації.

Верховний комісар ООН зазначила, що кожна з рекомендацій може бути реалізована незалежно, але якщо їх взяти в сукупності як «пакет», вони забезпечать набагато більш значний результат і міцну основу для прийняття обґрунтованих рішень усіма зацікавленими сторонами.

У лютому 2012 р, ГА ООН прийняла резолюцію 66/254 «Здійснення в Генеральній Асамблеї міждержавної процесу, спрямованого на зміцнення і підвищення ефективності функціонування системи договірних органів з прав людини». У резолюції ГА ООН просила Голову ГА ООН почати в рамках Асамблеї відкритий міждержавний процес, який передбачає проведення відкритих, прозорих і всеосяжних переговорів з питання про те, як зміцнити і підвищити ефективність функціонування системи договірних органів з прав

людини. Відповідно до резолюції Голова призначив двох співкоординаторів процесу – Постійного представника Ісландії і Постійного представника Індонезії (у листопаді 2013 року на зміну Постійного представника Індонезії прийшов Постійний представник Тунісу).

Разом з тим ідея проведення міжурядової процесу ООН була підтримана не всіма зацікавленими сторонами. В основному дана ініціатива була піддана критиці на підставі того, що міжурядовий процес не враховує пропозиції, сформульовані за підсумками консультацій Верховного комісара ООН, а також цей процес применшує внесок організацій громадянського суспільства та неурядових організацій, передбачаючи використання їх досвіду лише на неформальній основі.

У своїй резолюції 66/295 від 17 вересня 2012 г. ГА ООН ухвалила продовжити цей процес. В ході 67-ї сесії в рамках переговорного процесу співкоординатори організували численні консультації і брифінги з державами-членами, представниками громадянського суспільства, експертами договірних органів, в тому числі їх головами. За підсумками вищенаведених консультацій співкоординаторами були розроблені два концептуальних документа. Перший документ є остаточним доповіддю про здійснення процесу, а другий документ являє проект резолюції по завершенні міжурядової процесу.

Процес консультацій був завершений 11 лютого 2014 р коли співкоординатори представили остаточний текст підсумкової доповіді по міжурядовому процесу Голові ГА ООН. Це сталося після того, як в рамках процедури «відсутності заперечень», ініційованої 8 лютого 2014 р., від держав-членів не надходило ніяких заперечень. При розробці остаточного проекту враховувалися всі пропозиції і думки, висловлені державами-членами в ході процесу, а також думки, висловлені іншими зацікавленими сторонами. Співкоординатори вказали, що остаточний проект доповіді включав найбільш важливі і корисні елементи обговорень в рамках міжурядової процесу ООН з питання про досягнення єдиного розуміння щодо зміцнення системи договірних органів. 9 квітня 2014 року ГА ООН прийняла резолюцію 68/268 «Зміцнення і підвищення ефективності функціонування системи договірних органів», яка завершила міжурядовий процес, що тривав 2 роки. У цьому документі враховуються багато пропозицій, що містяться в доповідях Верховного комісара ООН і співкоординаторів, а також приймаються до уваги доповіді Генерального секретаря ООН про заходи щодо подальшого підвищення ефективності, гармонізації та реформування системи договірних органів з прав людини.

ГА ООН схвалила комплекс заходів, що нараховує 41 пункт, основними з яких є наступні:

- виділення додаткового часу договірним органам для проведення засідань, а також надання відповідних фінансових і людських ресурсів з регулярного бюджету для підтримки їх діяльності;
- заходи з нарощування потенціалу держав-учасниць щодо виконання ними своїх договірних зобов'язань;

–заходи щодо підвищення доступності та прозорості системи договірних органів;

– нарощування зусиль договірних органів щодо підвищення узгодженості системи на основі своїх методів роботи;

– заходи, спрямовані на забезпечення незалежності та неупередженості договірних органів.

Важливо також дослідити основні заходи здійснені ООН щодо підвищення ефективності діяльності договірних органів у сфері захисту прав людини.

У п. 1 резолюції 68/268 ГА ООН закликає договірні органи з прав людини запропонувати для розгляду державами-учасниками спрощену процедуру подання доповідей і встановити обмеження по кількості освітлюваних в них питань. У розвиток цієї ідеї в п. 2 резолюції ГА ООН закликає держави-учасники розглянути можливість застосування спрощеної процедури звітування для полегшення підготовки ними своїх доповідей і заохочення інтерактивного діалогу про виконання ними своїх зобов'язань за договорами, коли така процедура буде запропонована.

Варто нагадати, що основні міжнародні договори з прав людини не передбачають можливість направлення державами-учасниками делегацій на сесії комітетів для участі в конструктивному діалозі. Дана практика була введена усіма договірними органами, які мають процедуру звітності починаючи з 1972 року, що може позитивно впливати на процес діалогу та пошуку консенсусу.

Конструктивний діалог в загальному вигляді у всіх договірних органах будується за наступною схемою:

1) держава-учасник отримує запрошення від відповідного комітету направити делегацію для участі в сесії комітету для представлення доповіді;

2) на засіданні договірного органу глава делегації держави виступає з вступним словом, у якому коротко представляє доповідь і висвітлює ті досягнення і труднощі, які мали місце в державі після направлення звіту комітету;

3) члени комітету під керівництвом доповідача по країні або державної робочої групи задають делегації питання, згруповані за темами, присвячені окремим аспектам доповіді або відповідей на перелік питань, які викликають особливе занепокоєння;

4) держава-учасниця надає відповіді на задані експертами питання;

5) договірний орган приймає заключні зауваження.